

Pirjo Mäntyvaara

LAULUN OPETUS POHJOIS-SUOMEN MUSIIKKIOPISTOISSA

Opetussuunnitelmista käytännön työksi

LAULUN OPETUS POHJOIS-SUOMEN MUSIIKKIOPISTOISSA

Opetussuunnitelmista käytännön työksi

Pirjo Mäntyvaara
Opinnäytetyö
Syksy 2011
Musiikkipedagogi
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kulttuurialan yksikkö, Musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Pirjo Mäntyvaara

Opinnäytetyön nimi: Laulun opetus Pohjois-Suomen musiikkiopistoissa – Opetussuunnitelmista käytännön työksi

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2011

Sivumäärä: 45 + 3 liitetiedostoa

Opinnäytetyöni käsittelee laulun opetusta Pohjois-Suomen musiikkiopistoissa ja sitä, miten opetussuunnitelmat toteutuvat käytännön työssä. Työssäni tarkastellaan aluksi taiteen perusopetuksen mukaista musiikin opetusta, johon kuuluu musiikkioppilaitosjärjestelmä ja taiteen perusopetus sekä musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksessa vuodelta 2002. Laulun opetusta on järjestetty Suomen musiikkiopistoissa 1960-luvulta lähtien. Edelliset laulun kurssitutkintovaatimukset olivat vuodelta 1982, ja ne olivat käytössä yli kaksikymmentä vuotta. Nykyiset laulun tasosuoritusvaatimukset ja arvioinnin perusteet ovat vuodelta 2005. Tarkastelen vanhan ja uuden järjestelmän välisiä eroja seuraavilta osa-alueilta: yleiset tavoitteet, opetuksen sisällöt, tasosuoritusvaatimukset ja arvioinnin perusteet. Vanhassa järjestelmässä opetuksen sisällöt on lueteltu tarkasti, eikä niissä ollut juurikaan jouston tai valinnan mahdollisuuksia. Järjestelmä oli selkeä, mutta vaativa, eikä se ottanut huomioon oppilaiden yksilöllisiä tasoeroja. Uuden järjestelmän etu on monipuolisuus ja joustavuus. Kuitenkin tietyistä asioista, kuten ulkoa laulamisesta ja Vaccain vokaliiseista on pidetty kiinni.

Opinnäytetyöni painopiste on kyselytutkimuksessa, johon osallistui kuusi laulun opettajaa Pohjois-Suomen alueella olevista musiikkiopistoista. Tutkimus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena. Metodina käytettiin viidessä tapauksessa sähköisessä muodossa toimitettua kyselylomaketta ja yhdessä tapauksessa haastattelua. Kyselyllä pyrittiin kartoittamaan laulun opetuksen tilannetta musiikkiopistoissa uuden järjestelmän oltua käytössä noin kuuden vuoden ajan. Tasosuoritusuudistuksen myötä laulun opetuksen sisältöihin tuli uusia kokonaisuuksia, kuten aikamme musiikki, yhteismusisointi, prima vista -laulu sekä sävellys ja improvisointi. Tutkimukseen osallistuneet laulun opettajat vastasivat kysymyksiin omien kokemustensa pohjalta, ja niistä kävi ilmi, että uudet laulun opetuksen sisällöt on otettu hyvin vastaan. Lauluja on mahdollisuus valita paljon entistä monipuolisemmin, ja vapaavalintaisuus on lisääntynyt huomattavasti. Erilaisia toteuttamisen mahdollisuuksia on runsaasti etenkin aikamme musiikin ja yhteismusisoinnin puitteissa. Opettajia pyydettiin myös kertomaan uuden ja vanhan järjestelmän eroista. Konkreettisin ero oli juuri monipuolisuudessa ja joustavuudessa. Opetuksessa voidaan ottaa entistä paremmin huomioon oppilaiden yksilölliset ominaisuudet ja toiveet. Laulun opettajien terveisistä tuleville kollegoille välittyi se, että monipuolisuus kannattaa hyödyntää, koska se tuo vaihtelua myös omaan opetukseen. Tutkimus selkiytti omia käsityksiäni uusista laulun tasosuorituksen sisällöistä ja arvioinnin perusteista. Siitä on hyötyä sekä vanhoille että uusille laulun opettajille. Suositeltavaa olisi, että kaikki musiikkiopistojen laulun opettajat kaikkialla Suomessa käyttäisivät uuden järjestelmän monet mahdollisuudet hyödyksi.

Asiasanat: laulu – opetus, laulu – opettaja, musiikkiopisto, musiikkioppilaitos, tasosuoritus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of Culture, option Music Pedagogue

Author: Pirjo Mänttyvaara

Title of thesis: Pedagogue of Singing in the Schools of Music in Northern Finland – from Curriculum into Practice

Supervisor: Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2011

Number of pages: 45 + 3 appendixes

In the thesis, I look at pedagogue of singing in the schools of music in Northern Finland, and how their curriculum is applied. First, the work introduces pedagogue of music according to the basic teaching of arts, which includes the association of schools of music, basic teaching of arts, and the principles of the comprehensive syllable of music in basic teaching of arts as defined in the curriculum in 2002. Teaching of singing has been arranged in the Finnish schools of music since 1960s. The previous degree requirements for the course of singing and the principles of evaluation were decided in 1982, and they were in use over twenty years. I study the differences of the old and new organizations in the following areas: the general aims, the contents of teaching, the requirements for the standard of achievement, and the principles of evaluation. The old system introduced the contents of teaching in detail, excluding opportunities for flexibility and choice. The system was clear but demanding, and it did not take into consideration level differences between individual students. The new system has the advantage of allowing for more diversity and flexibility. Certain contents, such as memorization of songs and Vaccai's vocalizes are still upheld.

The thesis concentrates on an inquiry, in which six teachers of singing participated. The study was carried out as a qualitative case study. An electric questionnaire was used as a method in five cases, and an interview in one. The main aim of the inquiry was to familiarize with the situation of pedagogue of singing in the Northern Finnish schools of music when their new organization has been in use for six years. After the system of the standard of achievement was renewed, some new contents were included in the course of singing, such as music of today, communal play, singing prima vista, composition and improvisation. The participants of the study replied on the basis of their experiences which showed that the new contents were welcome. There is a wider range of songs available, and the opportunities for free choice have clearly arisen. Different choices are implemented specially in teaching music of today and communal playing. The participants of the study were also asked to compare the old and new organizations. As expected, the most concrete difference was found in the variety of choice and flexibility. Now there is a chance to take into consideration the students' individual features and hopes in teaching. The teachers' regards to their future colleagues were in support for implementing choices, as that also brings change to own pedagogue. The study clarified my own conception of the contents of the new standards of achievement and the principles of evaluation. The theses could be useful to both old and new teachers of singing, and it is recommendable that the teachers of singing in all Finnish schools of music take advantage of the widened opportunities within the new organization.

Keywords: singing – pedagogue, singing – teacher, school of music, institution of music, standard of achievement

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TAITEEN PERUSOPETUKSEN MUKAINEN MUSIIKIN OPETUS.....	8
	2.1 Musiikkioppilaitosjärjestelmä ja taiteen perusopetus.....	8
	2.2 Musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksessa 2002.....	11
	2.3 Suomen musiikkioppilaitosten liiton tasosuoritusvaatimusten uudistus.....	12
3	LAULU MUSIIKKIOPISTOJEN OPPIAINEENA ENNEN JA NYT.....	14
	3.1 Laulun opetuksen yleiset tavoitteet.....	14
	3.2 Laulun opetuksen sisällöt.....	17
	3.3 Laulun tasosuoritusvaatimukset.....	23
	3.4 Arvioinnin perusteet.....	28
4	OPETTAJIEN AJATUKSIA LAULUSTA MUSIIKKIOPISTOJEN OPPIAINEENA.....	30
	4.1 Laulun opetuksessa tapahtuneet muutokset – vanhan ja uuden järjestelmän erot...30	
	4.2 Laulun opetuksen uudet sisällöt musiikkiopistoissa.....	33
	4.2.1 Aikamme musiikki.....	33
	4.2.2 Yhteismusisointi.....	34
	4.2.3 Prima vista -laulu.....	35
	4.2.4 Sävellys ja improvisointi.....	36
	4.3 Laulun opettajien terveisiä tuleville musiikkiopistojen laulun opettajille.....	37
	4.4 Yhteenveto.....	38
5	POHDINTA.....	39
	5.1 Vanhan ja uuden järjestelmän eroista.....	39
	5.2 Uusista sisällöistä.....	40
	5.3 Kyselytutkimuksesta.....	41
	LÄHTEET.....	44
	LIITTEET.....	46
	- Liite 1: Sähköposti 1 musiikkiopistojen laulun opettajille.....	46
	- Liite 2: Sähköposti 2 musiikkiopistojen laulun opettajille.....	47
	- Liite 3: Kyselylomake musiikkiopistojen laulun opettajille.....	48

1 JOHDANTO

Olen opiskellut tähän mennessä laulua eri musiikkioppilaitoksissa yhteensä kolmentoista vuoden ajan. Aloitin opintoni musiikkiopistossa monien muiden klassisesta laulusta kiinnostuneiden nuorten tavoin ja jatkoin siitä suoraan konservatorioon muusikon ammattiopintoihin. Myöhemmin jatkoin opintojani Sibelius-Akatemiassa, ja tällä hetkellä suoritan musiikkipedagogin tutkintoa Oulun seudun ammattikorkeakoulussa (Oamk). Nykyisiin ammattiopintoihini kuuluvilla laulun didaktiikan tunneilla käsitellään muun muassa musiikkiopistojen laulun opintojaksoja, tasosuorituksia sekä arviointiperusteita, jotta olisimme tietoisia siitä, mikä meitä mahdollisesti tulevassa työelämässä odottaa. Ammattikorkeakoulusta valmistuvat laulupedagogit ovat valmistuttuaan päteviä musiikkiopistojen laulun opettajiksi. Viime talvena kyseisillä didaktiikan oppitunneilla kävi kuitenkin ilmi, että vuonna 2005 Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML) julkaisemat uudistetut laulun tasosuoritusten sisällöt ovat niin sekavia ja monitulkintaisia, että kukaan ei oikein tiennyt, mitä niistä olisi pitänyt ajatella. Oman tulevaisuuteni ja kaikkien valmistuvien laulun opettajien kannalta olisi tärkeää tietää, millainen tilanne musiikkiopistoissa on tällä hetkellä laulun opetuksen suhteen. Tällä hetkellä oma käsitykseni asiasta on melko sekava ja kuulopuheiden perusteella ”kentällä” tuntuu olevan todella monenlaisia käytäntöjä. Tämä asia jäi vaivaamaan siinä määrin, että päätin tarttua siihen ja lähteä pienelle tutkimusmatkalle musiikkiopistojen laulun opetuksen pariin.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen laulun opetusta taiteen perusopetuksessa eli musiikkiopinnoissa ennen ammattiopintoja. Opetushallitus antoi vuonna 2002 uudet opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetukseen, minkä vuoksi kaikkien musiikkiopistojen tuli uudistaa opetussuunnitelmansa. Opetussuunnitelman perusteet painottavat aiempaa enemmän hyvän musiikkisuhteen syntymistä ja musiikin elinikäisen harrastamisen tukemista (Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002, 1 §). Suomen musiikkioppilaitosten liiton julkaisemat laulun tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet ovat vuodelta 2005. Tutkimuksessani aion perehtyä edellä mainittujen lähteiden pohjalta Pohjois-Suomessa sijaitsevien musiikkiopistojen laulun opetukseen, laulun tasosuorituskäytäntöihin sekä arvioinnin perusteisiin. Tutkimuksessani on mukana kuusi Pohjois-Suomessa sijaitsevaa musiikkiopistoa, jotka kaikki kuuluvat Suomen musiikkioppilaitosten liittoon ja joissa annetaan taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta. Oppilaitokset ovat seuraavat:

- Jokilaaksojen musiikkiopisto, Nivala
- Koillis-Lapin musiikkiopisto, Kemijärvi

- Kuusamon musiikkiopisto
- Länsipohjan musiikkiopisto, Kemi
- Raahen musiikkiopisto
- Ylivieskan seudun musiikkiopisto

Vertailen vuoden 2005 laulun opintojaksojen sisältöjä ja arviointiperusteita aiemmin voimassa olleeseen käytäntöön. Lisäksi kiinnitän huomiota tasosuoritusten (aiemmin kurssitutkinnot) ohjelmistovalintoihin ja opetuksen tuntimääriin. Tutkimuksellani haluan selvittää, mitä konkreettisia muutoksia uusi opetussuunnitelma ja uudet laulun tasosuoritusten sisällöt ovat tuoneet laulun opettajien opetukseen.

Tutkimukseni täyttää laadullisen tapaustutkimuksen kriteerit. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullinen tutkimus pyrkii kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen. Laadullinen tutkimus vie tutkijan lähelle tutkitavaa kohdetta. Tutkija ja tutkittava ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin voidaan puhua osallisen näkökulmasta. Laadullinen tutkimus on aina arvosidonnaista sen subjektiivisuuden takia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 23–24.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, valittuja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 155). Määrällisessä tutkimuksessa usein käytetyt termit *otos* ja *edustavuus* eivät sovi hyvin laadulliseen tutkimukseen, koska sen tavoitteena määrällisen tarkkuuden sijaan on totuudellisuus ja todentuntu (Eskola & Suoranta 1998, 60–61).

Laadullinen tutkimus voi olla jopa yhden tapauksen tutkimusta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 24). Tapaustutkimuksessa tutkitaan siis tapausta, yhtä tai useampaa. Luonteenomaista tapaustutkimukselle on, että yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia tuotetaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tutkimuskohdetta valitessa tärkeää on, että tutkija määrittelee tapauksen ja kertoo, millä perusteella se on valittu. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159, 162; Syrjälä 1994, 19.) Tässä tutkimuksessa tapauksena voidaan pitää laulun opettajia, joilla on opetuskokemusta sekä ajalta ennen tasosuoritusuudistusta että sen jälkeen. Oman oppilaitokseni (Oulun seudun ammattikorkeakoulu) ja asuinpaikkani sijainnin takia oli luontevinta valita tutkimustani varten nimenomaan Pohjois-Suomen musiikkiopistoja. Toinen kriteerini oppilaitoksia valitessani oli se, että musiikkioppilaitos kuuluisi Suomen musiikkioppilai-

tosten liittoon (SML). Tämän kriteerin valitsin sen takia, että tasosuoritusjärjestelmät olisivat eri oppilaitoksissa mahdollisimman yhdenmukaiset ja samalla helposti vertailtavissa keskenään.

Tutkimustani varten haastattelin alueen musiikkiopistoissa työskenteleviä laulun opettajia käyttämällä metodina kyselytutkimusta. Kyselytutkimuksen etu tässä tapauksessa on siinä, että voin käyttää tapauskohtaisesti kulloinkin parhaaksi katsomaani menetelmää: haastattelua kasvotusten, puhelinhaastattelua, sähköpostihaastattelua tai postitettua kyselylomaketta. Haastattelu on eräs yleisimpiä tapoja kerätä laadullista aineistoa. Suora kielellinen vuorovaikutus tutkittavan kanssa on tämän tiedonkeruumenetelmän etu, ja se sopii hyvin yhteen laadullisen tutkimuksen ihmisläheisten tavoitteiden kanssa. Ihmisiä tutkittaessa haastattelulle on hyvät perusteet: tutkittavat voivat itse kertoa heitä koskevista asioista. (Hirsjärvi ym. 1997, 193; Eskola & Suoranta 1998, 86.)

Luvuissa kaksi ja kolme käsittelen tutkimukseni kannalta keskeisiä peruskäsitteitä: taiteen perusopetusta, musiikkioppilaitosjärjestelmää sekä laulua musiikkiopistojen oppiaineena. Nämä peruskäsitteet muodostavat oppimisympäristön laulun opetukselle tässä tutkimuksessa. Luvussa neljä puran haastattelemini laulun opettajien ajatuksia uusista laulun tasosuoritusvaatimuksista ja muista uuden järjestelmän mukaisista laulun opetukseen liittyvistä käytännöistä sekä käsittelen tutkimukseni tuloksia. Luvussa viisi pohdin, mitä tutkimus minulle antoi ja tuon esille ajatuksia, joita sen pohjalta itselläni on herännyt.

2 TAITEEN PERUSOPINTOJEN MUKAINEN MUSIIKIN OPETUS

2.1 Musiikkioppilaitosjärjestelmä ja taiteen perusopetus

Taidekasvatuksen järjestelmä muodostaa Suomessa kokonaisuuden, jonka eri osa-alueet tukevat toisiaan. Koululaitoksen piirissä annettavaa yleissivistävää taideaineiden opetusta voidaan pitää kaiken perustana. Mitä laaja-alaisempaa ja runsaampaa kouluopetus on, sitä enemmän syntyy kysyntää myös koulun ulkopuoliselle taideopetukselle. Sitä voi olla sekä harrastus- ja järjestöympäristöön liittyvä kurssi- tai muu ohjattu taideharrastustoiminta että varsinainen tavoitteellinen ja vuosittain etenevä taiteen perusopetus. (Pirhonen & Salo 1999, 67–68.)

Musiikkioppilaitoksilla on muun taiteen perusopetuksen rinnalla pisin perinne lakisääteisen taideopetuksen antajana. Musiikkioppilaitoksia koskeva lainsäädäntö on syntynyt jo vuonna 1968. Viimeisin laki musiikkioppilaitoksista astui voimaan vuonna 1995 (Laki 516/1995, 14 §), mutta sen rinnalla oli käytössä vielä vuonna 1992 voimaan astunut laki ja asetus taiteen perusopetuksesta. Nämä mahdollistivat tavoitteellisen ja vuosittain etenevän opetuksen organisoimisen yhtenäisen lainsäädännön pohjalta kaikilla taiteen aloilla (Laki 424/1992, Asetus 463/1992). Tavoitteena oli käytäntö, joka kokoaisi kaikki taiteenalat saman lainsäädännön alle ja antaisi näin yhtäläiset lähtökohdat niiden kehittämiseksi (Pirhonen & Salo 1999, 68).

Nykyistä edellinen taiteen perusopetuslaki tuli voimaan vuonna 1999, ja se kumosi entisen musiikkioppilaitoslain ja vuoden 1992 taiteen perusopetuslain (Laki 633/1998, 14 §). Taiteen perusopetus on suunnattu ensisijaisesti lapsille ja nuorille, ja sen tarkoituksena on tarjota tavoitteellista tasolta toiselle etenevää eri taiteenalojen opetusta. Se antaa oppilaalle myös valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen (em. laki, 1 §). Taiteen perusopetusta järjestetään musiikkioppilaitoksissa tai muissa taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa taikka muulla tavoin (em. laki, 2 §).

Suomessa toimivat musiikkioppilaitokset voidaan jakaa valtionosuutta saaviin ja vapaarahoitteisiin. Vapaarahoitteisten musiikkioppilaitosten toiminta on usein kaupallista, ja ne voivat päättää opetuksestaan vapaasti. Valtionosuutta saavat oppilaitokset muodostavat taiteen perusopetusta antavan musiikkioppilaitosjärjestelmän, jonka toiminta pohjautuu Opetushallituksen laatimiin opetussuunnitelman perusteisiin. Musiikkioppilaitoksia ovat musiikkileikkikoulut, musiikkikoulut ja

-opistot, konservatoriot, ammattikorkeakoulujen musiikin koulutusohjelmat sekä Sibelius-Akatemia, Suomen ainoa musiikkiyliopisto. (Anttila 2004, 133.)

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet 2002 muuttivat monien edellä mainittujen musiikin opetuksen tasojen nimitykset. Laajan oppimäärän mukainen musiikin perusopetus muodostuu musiikin perustason ja sille rakentuvan musiikkiopistotason opinnoista sekä niitä edeltävästä varhaisiän musiikkikasvatuksesta. Perus- ja musiikkiopistotaso on tarkoitettu pääasiallisesti kouluikäisten lasten ja nuorten musiikin opetukseen. Koulutuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmassaan opetuksen tarjoamisesta myös alle kouluikäisille ja aikuisille. (TPO:n opetussuunnitelman perusteet 2002, 4 §.) Tässä tutkimuksessa keskityn musiikin perusopetukseen, jolla tarkoitan musiikkioppilaitosjärjestelmän tarjoamia opintoja ennen musiikin ammattikoulutusta. Musiikin perusopetukseen kuuluvat musiikin perusaste (aiemmin musiikkikoulu) ja musiikkiopistoaste (aiemmin musiikkiopisto). Molempien tasojen opetusta annetaan musiikkioppilaitoksissa, joita nimitetään pääasiassa musiikkiopistoiksi. Käytän tässä tutkimuksessa nimitystä musiikkiopisto, kun tarkoitan musiikkioppilaitosten perusasteen ja musiikkiopistoasteen opetusta tarjoavaa musiikkioppilaitosta.

Valtionrahoitusta saavien musiikkioppilaitosten yhteinen kattojärjestö on Suomen musiikkioppilaitosten liitto r.y. (SML). Liittoon kuuluu 100 oppilaitosta, joista 90 on musiikkiopistoja ja 10 konservatorioita. Liitto edistää musiikkioppilaitosten taiteellista ja ammatillista tasoa sekä valvoo musiikkioppilaitosten etuja maan musiikki- ja kulttuuripolitiikassa. SML vastaa musiikin perusasteen ja musiikkiopistoasteen kurssitutkintovaatimusten laatimisesta sekä huolehtii niiden jakelusta jäsenoppilaitoksille. Lisäksi liitto hoitaa ja kehittää alan kansainvälisiä yhteyksiä. (www.musicedu.fi – toiminta-ajatus.) Suomen toimivaa musiikkioppilaitosjärjestelmää on pidetty syynä sille, että maastamme on tullut paljon arvostettuja ammattimuusikoita. Taiteellinen ja tekninen taso on noussut paljon viime vuosikymmeninä. SML:n mukaan tason nousu on pääosin kolmen tekijän aikaansaamaa: musiikkioppilaitosten erillisen lainsäädännön, niiden saaman valtionavun sekä yhtenäisen musiikkioppilaitosjärjestelmän, jonka toimintaa ohjaavat kansalliset opetussuunnitelman perusteet ja tasosuoritusjärjestelmä. (www.musicedu.fi – lyhyt historia.)

2.2 Musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksessa 2002

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmat rakentuvat siten, että Opetushallitus päättää taiteenaloittain taiteen perusopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Opetussuunnitelman perusteet voivat sisältää erilaajuisia oppimääriä. Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä kullekin taiteenaloille opetussuunnitelma. (Laki 633/1998, 5 §.) Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena ovat *Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002*, josta käytän lyhennettä *TPO:n opetussuunnitelman perusteet 2002*. TPO:n opetussuunnitelman perusteissa 2002 on määritelty taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän tehtävä, arvot ja yleiset tavoitteet, oppimiskäsitys, oppimisympäristö, tavoitteet ja keskeiset sisällöt opetuksen eri tasoilla, opetuksen arviointi, todistukset sekä ohjeet opetussuunnitelman laadintaan ja sen sisältöön. TPO:n opetussuunnitelman perusteet sisältävät myös liiteosan, jossa on annettu yksityiskohtaisempia neuvoja opetuksen järjestämiseen. (TPO:n opetussuunnitelman perusteet 2002.)

TPO:n opetussuunnitelman perusteiden mukaan musiikin laajan oppimäärän tavoitteena on luoda edellytyksiä hyvän musiikkisuhteen syntyemiselle ja musiikin elinikäiselle harrastamiselle sekä antaa valmiudet ammattiopintoihin. Tavoitteena on myös tukea oppilaan henkistä kasvua ja persoonallisuuden lujittumista sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Oppilaan tasolla opetuksen tehtäväksi on määritelty oppilaan ohjaaminen keskittyneeseen, määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä rakentavaan toimintaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Oppilaitosten tasolla tehtävänä on myös kansallisen musiikkikulttuurin säilyttäminen ja kehittäminen, vuorovaikutus muiden musiikinopetusta ja taideopetusta antavien oppilaitosten ja tahojen kanssa sekä kansainvälisen yhteistyön edistäminen. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös musiikkialan ammattikoulutuksen ja työelämän asettamat vaatimukset. (TPO:n opetussuunnitelman perusteet 2002, 1 §.)

2.3 Suomen musiikkioppilaitosten liiton tasosuoritusvaatimusten uudistus

Suomen musiikkioppilaitosten liiton nykyinen tasosuoritusjärjestelmä (aiemmin kurssitutkintojärjestelmä) työstettiin aikanaan Sibelius-Akatemian kurssivaatimusten pohjalta. Valvottua tasosuoritusjärjestelmää voidaan pitää musiikkioppilaitosten kansainvälisestäkin tunnustetun tasokkuuden merkittävänä tekijänä. (Ritaluoto 1996, 53.)

Musiikkiopistojen opetuksessa ja sen suunnittelussa SML:n tasosuoritusjärjestelmällä on ollut suuri merkitys. Kurkelan ja Tawaststjernan tutkimuksessa (1999), joka käsitteli kuuden musiikkiopiston toimintaa, kävi ilmi, että opettajat tunsivat yleensä erittäin hyvin oman oppiaineensa osalta SML:n suositukset ja tasosuoritusvaatimukset: niitä pidettiin toimintaan helpottavina ja hyödyllisinä. Joskus tasosuoritusvaatimuksia pidettiin tutkimuksen mukaan myös rajoittavina, erityisesti silloin kun ei ollut tiedostettu sitä, että ne ovat suosituksia eivätkä sitovuudessaan rinnastettavissa vaikkapa lainsäädäntöön. (Kurkela & Tawaststjerna, 1999. 101–109.)

Musiikkiopistojen opetussuunnitelmissa on määriteltävä opetuksen tavoitteet ja sisällöt sekä suoritettavat kurssit tavoitteineen ja sisältöineen. (TPO:n opetussuunnitelman perusteet 2002, 15 §.) Eri instrumenttien opettajat ovat hakeneet tarkempia tietoja oppiaineensa opetukselle SML:n ohjeista, koska musiikkiopistojen opetussuunnitelmat määrittelevät opetuksen tavoitteet varsin yleisellä tasolla. Tasosuoritusvaatimukset eivät ole haitaksi, kun niiden noudattaminen ei ole ristiriidassa opetussuunnitelman arvojen kanssa. Anttilan (2004, 132) mukaan oppilaitosten opetussuunnitelmatyössä on tärkeää, että opettajat ymmärtävät syvällisesti, mistä opetuksessa ja oppimisessä on kysymys ja millaiselle arvopohjalle opetus oppilaitoksessa perustuu.

Suomen musiikkioppilaitosten liiton hallitus aloitti tasosuoritusvaatimusten uudistustyön keväällä 2003, uusien TPO:n opetussuunnitelman perusteiden astuttua voimaan. Tavoitteena oli uudistaa 28 eri instrumentin tutkinnot. SML:n hallitus kutsui eri oppiaineiden työryhmiin edustajat perustasolta alkaen, ja nämä työryhmät tekivät ehdotuksen uusista tasosuoritusvaatimuksista. Tasosuoritusten uudistusehdotus palautettiin keväällä 2004, jonka jälkeen SML:n hallitus kävi ne läpi ja hyväksyi koekäyttöön lukuvuodeksi 2004–2005. Koekäytön ja musiikkioppilaitosten antaman palautteen jälkeen niistä tuli syksyllä 2005 viralliset tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet. (SML:n hallituksen lausunto tasosuoritusten uudistuksesta 9.6.2004.)

Tasosuoritusvaatimusten uudistuksen takia monet musiikkiopistoissa pitkään käytössä olleet termit muuttuivat. Sanoja *kurssivaatimus* ja *tutkinto* ei enää käytetä. Peruskurssin uusi nimitys on *tasosuoritus* ja ”murtoluvuista” siirryttiin tavallisiin numeroihin: esimerkiksi entinen peruskurssi 1/2 on nykyisin *perustaso 1*. Entinen I-kurssitutkinto on puolestaan *opistotaso* (=musiikkiopistotaso). Ohjelmistoluettelosta käytetään nykyään nimitystä *teosluettelo*. Tässä tutkimuksessa käytän uusia nimityksiä ja termejä. Uudistuksen tavoitteena SML:n mukaan on ollut vaatimustasoltaan mahdollisimman yhtenäisten ja selkeäsanaisten tasosuoritusten sisältöjen ja arviointiperusteiden

aikaansaaminen. Uudistuksessa haluttiin myös välttää jonkin tietyn opetusmetodin suosimista ohjeistuksessa. Oppilaitosten omat suunnitelmat korostuvat ja paikkakuntakohtaisten ratkaisujen tekemiselle on enemmän mahdollisuuksia. Uusissa tasosuorituksissa opettajan vastuuta korostetaan ja jatkuvan palautteenannon sekä oppilaan itsearvioinnin kehittämistä pidetään tärkeänä. Tasojen sisällöissä opiskelijoita rohkaistaan oman musiikillisen identiteetin etsimiseen ja huomioidaan musiikin eri tyylilajit ja oman aikamme musiikki. Tasojen yleisissä tavoitteissa kannustetaan opiskelijaa myös musiikin kuunteluun, konserteissa käymiseen ja musiikkikulttuurin seuraamiseen. (SML 2005.)

3 LAULU MUSIIKKIOPISTOJEN OPPIAINEENA ENNEN JA NYT

Laulun opetusta musiikkiopistoissa on järjestetty ainakin 1960-luvun alkupuolelta lähtien. Ensimmäinen merkintä löytyy vuoden 1965 toimintasuunnitelmasta, jossa mainitaan, että ensimmäiset kurssitutkintovaatimukset laadittiin yksinlaululle, pianolle ja viululle sekä teoria-aineille ja säveltapailulle. Siitä lähtien laulun opetukselle musiikkiopistoissa on ollut selkeät ohjeet ja määräykset. Edelliset SML:n julkaisemat laulun tasosuoritusvaatimukset (silloiset kurssitutkintovaatimukset) ja opetuksen sisällöt ovat vuodelta 1982. Nykyisin käytössä olevat tasosuoritusvaatimukset ja opetuksen sisällöt ovat vuodelta 2005. (Klemettinen 9.9.2011, sähköpostiviesti.) Vertailen seuraavassa kahta viimeksi mainittua järjestelmää keskenään.

3.1 Laulun opetuksen yleiset tavoitteet

Edelliset laulun tasosuoritusvaatimukset ja opetuksen sisällöt yleisine tavoitteineen olivat käytössä Suomen musiikkiopistoissa yli kaksikymmentä vuotta. Sinä aikana opetuksen käytännöt ehtivät vakiintua ja muutosta kaivattiin laajalla rintamalla ympäri Suomen. Kaikkien instrumenttien uudet tasosuoritusvaatimukset ja opetuksen sisällöt tulivat voimaan vuonna 2005. Laulun opetuksen peruserä on muutostenkin jälkeen pysynyt samana: Tasosuoritus (entinen kurssitutkinto) koostuu ohjelmistoon sisältyvistä sävellyksistä ja Vaccain vokaliiseista. Ohjelmisto-osuus, eli arvioitava suoritus, suositellaan esitettäväksi konsertissa tai konsertinomaisessa tilanteessa, mielellään ulkoa. Termistö on kuitenkin muuttunut niin paljon, että tässä vaiheessa on paikallaan kerätä vanhojen kurssitutkintojen nykyiset nimitykset: *peruskurssitutkinto 1/2 = perustaso 1, peruskurssitutkinto 2/2 = perustaso 2 ja I-kurssitutkinto = musiikkiopistotaso*.

Nykyistä edeltävässä, vuonna 1982 voimaan tullessa, SML:n laulun kurssitutkintoja koskevassa yleisessä ohjeistuksessa ei listata erikseen jokaisen kurssin yleisiä tavoitteita. Sen sijaan ohjeistuksen toisessa kappaleessa luetellaan yleisiä ohjeita ja määräyksiä, jotka koskevat kaikkia kurssitutkintoja ja tutkintovaatimuksia. Ensimmäinen ohjesääntö koskee Kouluhallituksen antamia määräyksiä, joiden mukaisesti kurssitutkinnot on suoritettava. Sen mukaan oppilaan on täytynyt harjoitella opettajan johdolla vaadittava määrä kurssitutkinnon ohjelmistoon kuuluvia sävellyksiä ja kurssitutkinnossa esittävän ohjelman tulee täyttää asianmukaiset vaatimukset. Määräyksistä käy ilmi myös se, että peruskurssitutkintoa 2/2 suorittavan oppilaan on suoritettava vastaavan-

asteiset peruskurssitutkinnot myös musiikin teoriassa ja säveltapailussa. Määräykset koskevat myös läpäistyä kurssitutkinnon arvosanaa, jonka tulee olla ”vähintään yhden arvosanan korkeampi kuin tutkinnon alin hyväksyttävä arvosana”. Ohjeistuksessa myöhemmin täsmennetään hyväksytyjen kurssitutkintojen vähimmäisarvosanoja. Sen mukaan peruskurssitutkinnot ja I-kurssitutkinnon läpäisee arvosanalla ”tydyttävä”. (SML, 1982, 1.)

Yleisestä ohjeistuksesta poimin seuraavan suoran lainauksen, josta ilmenee mielestäni monta silloisten tavoitteiden kannalta olennaista asiaa:

Oheiset kurssitutkinto-ohjelmistot sekä -ohjeet on pyritty laatimaan tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin kuin aikaisemmin voimassa olleet vaatimukset. Näin sen tähden, jotta maamme musiikkioppilaitoksissa suoritettavat laulun kurssitutkinnot mahdollisimman hyvin perusrungoltaan vastaisivat toisiaan eikä suuria eroavaisuuksia ilmenisi. Mutta kyseisiin ohjeisiin on jätetty myös liikkumatilaa. - - Opettajien toivotaankin mm. tämän vuoksi kunkin kurssin kohdalla lisäävän siihen muitakin sopivaksi katsomiaan ao. kurssin vaikeusastetta vastaavia sävellyksiä ja sisällyttävän niitä kurssitutkinto-ohjelmiin. Niinikään tulee ottaa käyttöön myös vastaisuudessa ilmestyviä, hyviksi osoittautuvia kouluja, sävellys- ja harjoittelma-kokoelmia ym. aineistoa. (SML, 1982, 2.)

Kyseisessä ohjeistuksessa myöhemmin mainitaan myös, että kurssitutkinto-ohjelmiin saa sisällyttää myös ylemmän kurssin ohjelmaan kuuluvia sävellyksiä sillä ehdolla, että oppilas on harjoittanut suoritettavan kurssin ohjelmistosta ainakin sen vähimmäismäärän sävellyksiä, mikä oikeuttaa kurssitutkinnon suorittamiseen. Opintojen suositellusta kestosta kerrotaan, että musiikkikoulun päästötodistukseen vaadittavat tutkinnot tulee suorittaa kuuden vuoden kuluessa, kuitenkin viimeistään 21 ikävuoteen mennessä. Sen jälkeen musiikkiopiston päästötutkinto on suoritettava neljän lukuvuoden kuluessa (SML, 1982). Uusissa SML:n julkaisemissa laulun tasosuorituksia koskevissa ohjeistuksissa tarkkoja aikarajoja ei ole mainittu, mutta eri musiikkiopistojen internet-sivuja selatessani selvisi, että tuo vanha suositus on edelleen voimassa. Nykyiset perustason opinnot tulisi lauluopiskelijan suorittaa loppuun sinä vuonna, kun täyttää 21 vuotta. Sen jälkeen on vielä mahdollisuus siirtyä musiikkiopistotasolle jatkamaan opintoja. (musiikkiopistojen kotisivut.)

Nykyisin voimassa olevat SML:n perustason ja musiikkiopistotason tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet on laadittu Opetushallituksen laatimien taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Tasosuoritusten uusien (2005) sisältöjen tarkoitus on tuoda oppilaalle entistä enemmän vapautta ja opettajalle vastuuta ohjelmiston suh-

teen. Tärkeintä kuitenkin on lauluinnostuksen herättäminen ja hyvän musiikkisuhteen ylläpitäminen. (SML, 2005, 2.)

Perustaso 1 (entinen peruskurssitutkinto 1/2) on ensimmäinen nykyisistä laulun tasosuorituksista. Yleiset tavoitteet on listattu selkeäksi kokonaisuudeksi, jota on helppo lukea ja ymmärtää: Oppilas tutustuu lauluinstrumenttiinsa ja oppii käyttämään sitä terveellä tavalla. Samalla hän oppii äänenmuodostusta, hengitystekniikkaa ja artikulointia sekä oppii lukemaan helppoa nuottitekstiä ja tutustuu työskentelyyn laulutekstien kanssa. Oppilas tutustuu aloittelijalle sopivaan lauluohjelmistoon ja oppii harjoittelun peruselementtejä, kuten säännöllisyyttä, monipuolisuutta ja itsenäisyyttä. Hän saa valmiuksia fraseeraukseen sekä teknisiin ja taiteellisiin perustaitoihin. Oppilas kykenee tuomaan esiin myös kappaleen luonnetta ja tunnelmaa. Hän saa valmiuksia uusien sävellysten oppimiseen, ulkoa laulamiseen ja kuulonvaraiseen oppimiseen sekä yksinkertaisten musiikillisten rakenteiden hahmottamiseen. Oppilas saa ohjausta esiintymiskäyttäytymiseen, ja samalla hän oppii mieltämään itsensä musiikin esittäjäksi. Hän saa kokemusta myös aidoista esiintymistilanteista. Oppilas saa valmiuksia yhteismusisointiin, rohkaistuu improvisoimaan ja säveltämään sekä kiinnostuu musiikin kuuntelemisesta. (SML 2005, 4.)

Perustaso 2 (entinen peruskurssitutkinto 2/2) suoritetaan perustaso 1:n jälkeen. Jos oppilaan taidot ovat tarpeeksi hyvät, hän voi suorittaa molemmat perustasot yhdellä kertaa, jolloin ohjelmistojen sisällöt vain yhdistetään. Yleiset tavoitteet on listattu kuten perustaso 1:n kohdalla, hyvin selkeäksi ja helppotajuiseksi. Tavoitteissa korostuvat kehittyminen ja uusien taitojen tuomat edellytykset musiikin tekemiselle: Oppilas kehittää lauluinstrumenttiaan ja nuotinlukutaitoa edelleen. Hän saa lisää valmiuksia laulutekstien kanssa työskentelyyn ja fraseeraukseen sekä teknisiin ja taiteellisiin perustaitoihin. Oppilas oppii edelleen harjoittelun peruselementtejä ja kykenee oppimaan uusia sävellyksiä. Hän saa lisää valmiuksia ulkoa laulamiseen ja kuulonvaraisesti oppimiseen. Oppilas kykenee hahmottamaan harjoittelemiensa teosten musiikillisia rakenteita ja kokonaisuuksia sekä oppii tulkitsemaan eri aikakausien musiikkia. Hän oppii tunnistamaan ja tuomaan esiin erityylisten laulujen eri tunnelman ja sanoman. Oppilas on saanut kokemusta esiintymistilanteista. Hän on aloittanut myös yhteismusisoinnin ja kehittyy muusikkona työskentelemällä muiden muusikkojen kanssa (kamarimusiikki, yhtyelaulu). Oppilas improvisoi ja säveltää omista musiikillisista lähtökohdistaan. Hän kuuntelee musiikkia ja tutustuu eri tyylikausien musiikkiin sekä kuuntelemalla että laulamalla. (SML 2005, 5.)

Musiikkiopistotaso (entinen I-kurssitutkinto) on viimeinen musiikkiopiston tasosuorituksista. Kuten perustasolla, myös musiikkiopistotasolla yleiset tavoitteet on listattu selkeästi: Oppilas saa valmiuksia jatko-opintoihin sekä elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Hän kykenee harjoittelemaan teoksia itsenäisesti ja hyödyntämään musiikin perusteissa opittuja tietoja ja taitoja lauluissaan. Oppilas hallitsee jo äänenkäytön perustekniikan. Hän tutustuu aikamme musiikin laulutekniikoihin ja notaatioon sekä kykenee hahmottamaan musiikillisia kokonaisuuksia. Hän kehittää nuottikuvan ja tekstin tulkittamisen taitojaan sekä niiden yhdistämistä. Oppilas osaa ilmaista laulun tekstin sanomaa, musiikkia ja tunnetilaa. Hän osaa myös tulkita eri aikakausien musiikkia ja saa kokemuksia esiintymistilanteista. Hän pystyy myös itsenäiseen työskentelyyn muiden muusikoiden kanssa. Oppilas tutustuu oman aikansa musiikkiin ja suomalaiseen musiikkikulttuuriin ja seuraa musiikkielämän tapahtumia muun muassa tiedotusvälineiden avulla sekä mahdollisuuksien mukaan elävänä esityksinä. Hän kehittää näkemystään laulumusiikista ja omasta muusikkoudestaan. Hän kehittää myös sävellys- ja improvisointitaitojaan sekä kuuntelee konserttiesityksiä ja äänitteitä. (SML 2005, 6.)

3.2 Laulun opetuksen sisällöt

Laulun opetuksen sisällöissä määritellään kullekin tasolle erikseen harjoiteltavien laulujen määrä ja musiikin tyylit, kuten suomalainen musiikki, liedit, aariat tai uudempi musiikki. Vuoden 1982 tutkintovaatimuksissa kerrotaan ainoastaan edellä mainituista asioista, kun taas vuoden 2005 tasosuoritusvaatimuksissa kerrotaan opetuksen sisällöistä huomattavasti perusteellisemmin. Heti ohjeistuksen ensimmäisellä tekstisivulla kerrotaan tasosuoritusten sisällöistä seuraavaa:

Tasosuoritusten tulee rohkaista oppilasta oman musiikillisen identiteetin etsimiseen. Oppilas ja opettaja suunnittelevat tasosuoritukset yhdessä. Ohjelman tulee noudattaa keskimäärin kyseisen tason sisältösuosituksia. Suoritukseen voidaan sisällyttää ylempien tasojen ohjelmistoa edellyttäen, että oppilaalla on siihen vaadittavat tiedot ja taidot. - - Yhteismusisointi on oleellinen osa opiskelua ja esimerkiksi kamarimusiikin muodossa se voi muodostaa osan tasosuorituksen ohjelmasta. Yhteismusisointi voi pitää sisällään eri tyylejä, esimerkiksi kansanmusiikkia, musikaaleja ja/tai jazzmusiikkia. (SML 2005, 2.)

Ohjelmistoa koskeissa yleisissä ohjeissa mainitaan teosluettelot, jotka ovat hyvänä apuna opettajille ohjelmistoa suunniteltaessa. Ne on tarkoitettu esimerkinomaisiksi ohjelmiston suunnittelun apuvälineiksi. Ohjeistuksessa suositellaan, että jokaisen oppilaan ohjelmistossa on aikamme mu-

siikkia. Tärkeä sääntö on, että yksi teos saa esiintyä vain kerran oppilaan ohjelmistoluettelossa – eri tason ohjelmistoissa on oltava täysin eri lauluvalinnat. Harjoiteltavan ohjelmiston sekä tasosuorituksen ohjelman tulee koostua erityyppisistä, eri säveltäjien sävellyksistä. (SML 2005, 2.)

Seuraavassa vertailen vuoden 1982 laulun tutkintovaatimusten (peruskurssit 1/2 ja 2/2, I-kurssitutkinto) ja vuoden 2005 tasosuoritusvaatimusten (perustaso 1 ja 2, musiikkiopistotaso) sisältöjä keskenään. Sisällöt ovat suoria lainauksia SML:n vuoden 1982 laulun tutkintovaatimuksista ja vuoden 2005 tasosuoritusten sisällöistä. Tässä yhteydessä jätän vanhojen kurssitutkintojen sisällöistä mainitsematta esimerkkikokoelmat, joita sisältöjen yhteyteen on alkuperäisessä luettelossa liitetty. En katso sen olevan olennaista tietoa tutkimukseni kannalta.

Peruskurssi 1/2

1. Vähintään 2 laulua tai aariaa renessanssin ja barokin ajalta alkukielellä (*ei J.S. Bach*). (esim. kokoelmista: - -)
2. Vähintään 8 liedä tai kirkkolaulua lähinnä 1700–1800 -lukujen keskeisestä ohjelmistosta mielellään alkukielellä (2 liedä sekä J.S. Bachilta että J. Haydn'ilta). Muita säveltäjiä: L. van Beethoven, J. Brahms, W.A. Mozart, F. Schubert, R. Schumann jne. (esim. kokoelmista: - -)
3. Vähintään 10 kotimaista laulua ja kansanlaulusovitusta. (esim. kokoelmista: - -)

Kohdat 1–3: yhteensä vähintään 20 laulua.

Peruskurssin 1/2 ohjelmisto sisältyy kokonaisuudessaan peruskurssin 2/2 ohjelmistoon. (SML 1982, 3.)

Perustaso 1:

- Vähintään 20 laulua, jotka edustavat eri tyyliä ja tyyliä, sekä ovat tempoiltaan ja tunnelmaltaan erilaisia. Ohjelmistoon voi sisältyä kansanlauluja, musikaalisävelmiä ja laulelmiä.
- Suomalaista musiikkia.
- Aikamme musiikkia.
- Prima vista -laulua.
- Yhteismusisointia (mm. duetot, yhtyelaulut, laulut soitinkokoonpanojen kanssa). (SML 2005, 4.)

Vanhassa peruskurssi 1/2:n ja uudessa perustaso 1:n sisällöissä lauluja on määrällisesti saman verran, yhteensä vähintään 20 laulua. Aiemmin ohjelmistoon sisällytettävät laulut on määritelty paljon tarkemmin, eikä jouston varaa ole liiemmin ollut. Osastot ovat olleet selkeä määrittelytapa laulujen valinnassa: ns. antiikin aariat, liedit ja kotimaiset laulut. Liedien kohdalla jopa säveltäjät on mainittu, että kenellekään ei jäisi epäselväksi mistä on kysymys. Uudessa järjestelmässä kerrotaan täsmällisesti ainoastaan laulujen määrä, mutta muuten opettaja ja oppilas voivat vapaasti valita erityyisiä lauluja, kunhan osa niistä on suomalaista musiikkia, aikamme musiikkia, yhteismusisointia ja prima vista -laulua.

Peruskurssi 2/2

1. *Vaccai – Metodo pratico n:o I–VIII B. Muita vokaliiseja opettajan harkinnan mukaan.*
2. *Vähintään 5 laulua tai aariaa renessanssin ja barokin ajalta alkukielellä (ei J.S. Bach). (esim. kokoelmista: - -)*
3. *Vähintään 20 liedä tai kirkkolaulua lähinnä 1700–1800 -lukujen keskeisestä ohjelmistosta mielellään alkukielellä (2 liedä sekä J.S. Bachilta että J. Haydn'ilta). Muita säveltäjiä: L. van Beethoven, J. Brahms, W.A. Mozart, F. Schubert, R. Schumann – kultakin säveltäjältä vähintään 2 laulua). Muita sävellyksiä (esimerkkikokoelmat mainittu, säveltäjistä mm. Mendelssohn).*
4. *Vähintään 25 kotimaista laulua, joista 5 kansanlaulua. (esim. seuraavista kokoelmista: - -)*

Ohjelmistossa esiinnyttävä molemmat kotimaiset kielet.

Kohdat 1–4: yhteensä vähintään 50 laulua.

Peruskurssin 1/2 ohjelmisto sisältyy kokonaisuudessaan peruskurssin 2/2 ohjelmistoon, mikä taas puolestaan on osa I-kurssitutkinnon ohjelmistosta. Samoja teoksia ei saa esittää uudelleen. (SML 1982, 4.)

Perustaso 2

- *Vähintään 30 laulua, jotka edustavat eri aikakausia, tyylejä ja muotorakenteita ja jotka ovat tempoiltaan sekä tunnelmiltaan erilaisia. Ohjelmistoon voi sisältyä kansanlauluja, musikaalisävelmiä ja laulelmia.*

- Ohjelmistoon sisältyy lauluja äidinkielellä sekä kolmella muulla kielellä.
- Vähintään kahdeksan Vaccain vokaliisia.
- Suomalaista musiikkia.
- Aikamme musiikkia.
- Prima vista -laulua.
- Yhteismusisointia (mm. duetot, yhtyelaulut, laulut soitinkokoonpanojen kanssa).
- Säveltämistä ja improvisointia oppilaan ja opettajan näin yhdessä sopiessa.

Laulut suositellaan laulettavaksi alkukielellä.

Jos laulun perustasot 1 ja 2 suoritetaan yhtenä kokonaisuutena, on ohjelmiston laajuus vähintään 50 laulua. (SML 2005, 5.)

Peruskurssi 2/2 piti sisällään vähintään 50 laulua, kun perustaso 2:ssa niitä on 30. Jos kuitenkin oppilas suorittaa perustasot 1 ja 2 yhtenä kokonaisuutena, tulee lauluja olla vähintään 50, eli saman verran kuin entisessä peruskurssi 2/2:ssa. Vaccain vokaliisit ovat ainoa tarkasti määritelty sisällöllinen kokonaisuus, joka on siirtynyt täsmälleen samanlaisena uuteen järjestelmään. Tarkoista määrittelyistä, säveltäjäluetteloista ja osastojaosta on luovuttu. Laulujen tulee edustaa eri aikakausia, tyylejä ja muotorakenteita, ja suomen kielen lisäksi tulee olla esillä kolmea muuta kieltä. Ohjelmistoon tulee sisällyttää suomalaisen musiikin lisäksi aikamme musiikkia, prima vista -laulua, yhteismusisointia ja haluttaessa myös sävellystä ja improvisointia. Näissä puitteissa valinnan vapautta on reilusti enemmän vanhaan järjestelmään verrattuna.

I-kurssitutkinto

1. *Vaccai – Metodo pratico n:o IX–XV. Muita vokaliiseja opettajan harkinnan mukaan.*
2. *Vähintään 10 laulua tai aariaa renessanssin ja barokin ajalta alkukielellä (ei J.S. Bach). (esim. kokoelmista: - -)*
3. *Vähintään 50 liedä tai kirkkolaulua lähinnä 1700–1800 -lukujen keskeisestä ohjelmistosta alkukielellä (J.S. Bach, L. van Beethoven, J. Brahms, J. Haydn, W.A. Mozart, F. Schubert, R. Schumann, H. Wolf – kultakin em. säveltäjältä vähintään 3 laulua). Muita säveltäjiä: R. Franz, C. Loewe, F. Mendelssohn, H. Purcell, L. Spohr, G. Ph. Telemann jne. (esim. kokoelmista: - -)*
4. *Vähintään 10 oratorio-, kantaatti- tai ooppera-aariaa alkukielellä tai suomeksi*

esim. seuraavilta säveltäjiltä: J.S. Bach, G. Donizetti, J. Haydn, G.F. Händel, F. Mendelssohn, W.A. Mozart, G. Puccini, H. Purcell, H. Schütz, G. Verdi, A. Vivaldi.

Kelpaavat myös ilman resitatiivia.

5. Vähintään 50 kotimaista eri tyyliuuntaa edustavaa laulua, joista

- a) vähintään 10 edustaa 1800-luvun säveltuotantoa ja tonaliteetiltaan siihen verrattavia teoksia (esim. K. Collan, H. Crusell, O. Ehrström, A.G. Ingelius, F. Pacius).
- b) vähintään 10 tonaliteetiltaan uudempaa tuotantoa (E. Bergman, I. Kuusisto, T. Kuusisto, E. Linko, T. Marttinen, A. Merikanto, V. Raitio, E. Rautavaara, E. Salmenhaara, E. Sipilä, A. Sonninen). (esim. seuraavista kokoelmista: - -)

Ohjelmistossa esiinnyttävä molemmat kotimaiset kielet.

Kohdat 1–5: yhteensä vähintään 120 laulua.

Peruskurssin ohjelmisto sisältyy I-kurssin ohjelmistoon.

Samoja teoksia ei saa esittää uudelleen. (SML 1982, 5.)

Musiikkiopistotaso

- Vähintään 60 erityylistä laulua alkukielellä. Teokset edustavat eri aikakausia, tyyliä ja muotorakenteita ja ovat tempoiltaan ja tunnelmiltaan erilaisia.
- 60 laulua sisältää mm.:
 - o Oratorio-, kantaatti-, ooppera- ja operettiaarioita
 - o Suomalaista musiikkia
 - o Aikamme musiikkia
 - o Tonaliteetiltaan ja ilmaisultaan uudentyyllisiä sävellyksiä
 - o Lauluja molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään kolmella muulla kielellä
 - o Mahdollisesti myös kansanmusiikkia, laulelmia, musikaaleja ja kevyttä musiikkia
- Vaccain vokaliisit, joita ei ole laulettu perustasoilla sekä muita vokaliiseja harkinnan mukaan.
- Prima vista -laulua.
- Yhteismusisointia erilaisissa kokoonpanoissa (mm. duetot, yhtyelaulut, laulut soitinkokoonpanojen kanssa).

- *Säveltämistä ja improvisointia mahdollisuuksien mukaan.* (SML 2005, 6.)

Musiikkiopistotasolla sisältöön kuuluvassa laulumäärässä on huima ero vanhaan I-kurssitutkintoon verrattuna: I-kurssitutkinnossa vaadittava laulumäärä oli vähintään 120 ja nykyisin musiikkiopistotasolla vähintään 60 laulua – eli puolet vähemmän. Herää pakostakin kysymys, pääsevätkö nykyiset musiikkiopistojen laulun opiskelijat puolta helpommalla, kuin minä ja muut silloin joskus ennen vuotta 2005. Ehkä vanha I-kurssitutkinto on aikanaan todettu liian laajaksi ja vaativaksi musiikkiopistotason opiskelijoille. Uuteen järjestelmään on selkeästi päätetty korjata sisältöjä ja vaatimuksia käytännönläheisemmiksi ja oppilasystävällisemmiksi. Nykyisissä musiikkiopistotason laulun sisällöissä lauluja on täsmälleen puolta enemmän kuin perustaso 2:ssa (30 laulua). Uusina kokonaisuuksina sisältöihin on tullut oratorio-, kantaatti-, operetti- tai ooppera-ariat sekä tonaliteetiltaan ja ilmaisultaan uudentyylliset sävellykset, joita perustaso 2:ssa ei vielä vaadita.

Yhteenvedona voidaan todeta, että vanhojen ja uusien sisältöjen olennaisin ero on sisältöjen määrittelyssä. Vanha järjestelmä oli sellaisenaan hyvin selkeä: tietty määrä Vaccain vokaliiseja, antiikin aarioita, liedejä ja isompia aarioita. Toisaalta siinä ei ollut paljonkaan mahdollisuuksia joustaa tai tehdä persoonallisempia valintoja. Nykyinen järjestelmä taas on huomattavasti joustavampi sisältöjen suhteen kuin edellinen. Tämän takia ohjelmiston voi koota paljon yksilöllisemmin, jokaisen oppilaan mieltymykset ja toiveet huomioon ottaen. Tämä vaatii opettajalta hieman enemmän paneutumista ja perehtymistä eri tyylisuuntien musiikkeihin. Se vaatii myös yhteistyötä muiden opettajien kanssa, jotta sisällöissä mainitut yhteismusisointi sekä sävellys ja improvisointi voitaisiin toteuttaa. Sisällöissä näkyy selkeästi ajan kulumisen ja oppimistyylin muuttuminen entistä oppilaslähtöisemmäksi. 1980-luvulla vallitseva oppimistyyli on vielä ollut selkeästi opettajakeskeinen. Nykyään ajatellaan, että opetuksen tulisi tapahtua oppilaslähtöisesti, ja sisältöjä on varmasti rakennettu uudelleen se näkökulma huomioon ottaen.

Toisaalta sisällöissä on nykyisin paljon uusia kokonaisuuksia, kuten yhteismusisointi, prima vista -laulu sekä improvisointi ja sävellys. Myös ”aikamme musiikki” on käsitteenä uusi ja sen puitteissa voidaan toteuttaa vaikkapa iskelmiä tai muita kevyen musiikin kappaleita. Eli uusissa sisällöissä on paljon aikaisempaa enemmän valinnan varaa ja jouston mahdollisuuksia. Ohjelmistoista voidaan rakentaa myös aiempaa helpommin kunkin oppilaan näköinen kokonaisuus.

3.3 Laulun tasosuoritusvaatimukset

Laulun tasosuoritusvaatimuksista puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan varsinaista suoritusta, jota aikaisemmin sanottiin tutkinnoksi. Vuoden 2005 laulun tasosuoritusten sisällöissä ja arvioinnin perusteissa kerrotaan tasosuorituksesta seuraavaa:

Tasosuoritus koostuu ohjelmistoon sisältyvistä sävellyksistä ja Vaccain vokaliiseista. Ohjelmisto-osuus suositellaan esitettäväksi konsertissa tai konsertinomaisessa tilanteessa.

Ohjelma pyritään esittämään pääsääntöisesti ulkoa. Ohjelma tai osa siitä voidaan kuitenkin esittää nuoteista, mikäli se on sävellyksen esittämisen kannalta tarkoituksemukaista. (SML 2005, 2.)

Seuraavana vertaillaan vuoden 1982 laulun tutkintovaatimuksia (peruskurssit 1/2 ja 2/2, I-kurssitutkinto) ja vuoden 2005 tasosuoritusvaatimuksia (perustaso 1 ja 2, musiikkiopistotaso). Sisällöt ovat suoria lainauksia SML:n vuoden 1982 laulun tutkintovaatimuksista ja vuoden 2005 laulun tasosuoritusten sisällöistä ja arvioinnin perusteista. Vanhoissa tutkintovaatimuksissa mainitut ”osastot” on selvitetty laulun tasosuoritusten sisällöissä, mutta selvyiden vuoksi otan ne vielä tässä esille:

Osasto 1 = vokaliisit (tässä tapauksessa Vaccai)

Osasto 2 = ”antiikin aariat” eli aariat renessanssin ja barokin ajalta

Osasto 3 = liedit (lähinnä saksankieliset laulut 1700- ja 1800-lukujen keskeisestä ohjelmistosta)

Osasto 4 = peruskurssitutkinnoissa kotimaiset laulut, mutta I-kurssitutkinnossa oratorio-, kantaatti- tai ooppera-aariat.

Osasto 5 (vain I-kurssitutkinnossa) = kotimaiset laulut.

Peruskurssi 1/2 -kurssitutkintovaatimukset

1. 1 laulu osastosta 1 alkukielellä
2. 1 lied osastosta 2 alkukielellä
3. 1 laulu osastosta 3 äidinkielellä

Ohjelma on esitettävä ulkoa.

Ohjelman kesto on n. 10 minuuttia.

Tutkinto suoritetaan ensimmäisen opintovuoden (koevuoden) keväällä vuositutkintona (koevuositutkintona). Tutkintomenestys ratkaisee opintojen jatkamisoikeuden.

Sallittakoon oppilaan jo ensimmäisenä opintovuonna suorittaa peruskurssi 2/2 ilman koevuositutkintoa, mikäli hän teknisiltä ja taiteellisilta valmiuksiltaan edustaa peruskurssin 2/2 edellyttämiä vaatimuksia.

Milloin oppilas jo ennen ensimmäistä opintovuottaan on jossain muussa musiikkioppilaitoksessa suorittanut laulussa kurssitutkinnon (-tutkintoja), valitkoon hän siitä huolimatta vuositutkinto-ohjelmaansa koevuotenaan em. kurssitutkintovaatimusten mukaisesti. (SML 1982, 3.)

Perustaso 1 -suoritus

- Kolme tai neljä erityylistä laulua, joista yksi lauletaan äidinkielellä. Laulut esitetään ulkoa.
- On suositeltavaa, että ohjelma sisältää yhteismusisointia.
- Oppilaalla on mahdollisuus myös improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen.
- Tasosuoritus suositellaan arvioitavaksi sanalla suoritettu tai uusittava. (SML 2005, 4.)

Vanhassa peruskurssi 1/2:n tutkinnossa on laulettu kolme laulua: yksi antiikin aaria, yksi saksankielinen lied ja yksi kotimainen laulu. Tutkinto on ollut koevuositutkinto, jossa tutkintomenestys on ratkaissut opintojen jatkamisoikeuden. Nykyisessä tasosuoritusjärjestelmässä ensimmäinen tasosuoritus eli perustaso 1 suositellaan arvioitavaksi sanalla suoritettu tai uusittava. Suorituksessa oppilaalla on näin halutessaan mahdollisuus esittää oma sävellyksensä tai improvisoida. Yhteismusisointi on suositeltavaa myös suorituksessa. Yksi lauluista on laulettava äidinkielellä, muista kielistä ei ole mainintaa. Kolme tai neljä erityylistä laulua esitetään ulkoa.

Peruskurssi 2/2 -kurssitutkintovaatimukset

1. 1 laulu osastosta 2 alkukielellä.
2. 2 liedä osastosta 3 (joista toinen Bach-numero) alkukielellä.
3. 2 laulua osastosta 4 toinen suomeksi, toinen ruotsiksi.
4. näyte Vaccai'sta

Ohjelma on esitettävä ulkoa paitsi arpomalla valittu Vaccai-numero.

Ohjelman kesto on 10–15 minuuttia. (SML 1982, 4.)

Perustaso 2 -suoritus

- *Oppilas suunnittelee yhdessä opettajansa kanssa monipuolisen konsertin (viisi tai kuusi laulua), joka sisältää erityyppisiä sävellyksiä eri aikakausilta.*
- *On suositeltavaa, että tasosuoritus sisältää aikamme musiikkia.*
- *On suositeltavaa, että ohjelma sisältää yhteismusisointia.*
- *Lauluista yksi tai kaksi lauletaan äidinkielellä. Kaikki laulut esitetään ulkoa.*
- *Vaccain vokaliisi, jonka lautakunta valitsee tai arpoo kahdeksasta valmistetusta. Vokaliisi voidaan esittää nuoteista.*
- *Oppilaalla on mahdollisuus myös improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen.*

Tasosuoritus arvioidaan arvosana-asteikolla 1–5 tai uusittava. (SML 2005, 5.)

Vanhassa peruskurssi 2/2:ssa on laulettu viisi laulua: yksi antiikin aaria, kaksi liedä, joista toinen Bachin sävellys, sekä kaksi kotimaista laulua, joista toinen suomenkielinen ja toinen ruotsinkielinen. Lisäksi oppilaan tuli esittää yksi arvottu Vaccai-numero. Nykyisessä perustaso 2:n suorituksessa tulee esittää viisi tai kuusi erityyppistä, eri aikakausilta olevaa laulua, joista yksi tai kaksi on oppilaan äidinkieltä. Ohjelman olisi suositeltavaa sisältää aikamme musiikkia ja yhteismusisointia. Kuten perustaso 1:ssä, myös perustaso 2:ssa oppilaalla on mahdollisuus improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen.

I-kurssitutkinto -kurssitutkintovaatimukset

A.

1. *2 näytettä Vaccai'sta, n:o 15 pakollisena ja yksi arvotaan*
2. *1 laulu osastosta 2 alkukielellä*
3. *2 liedä osastosta 3 alkukielellä*
4. *1 aaria osastosta 4 alkukielellä tai suomeksi*
5. *2 laulua osastosta 5 toinen suomeksi, toinen ruotsiksi*

B.

1. *1 laulu osastosta 2 alkukielellä*
2. *1 lied osastosta 3 alkukielellä*
3. *1 aaria osastosta 4 alkukielellä*
4. *1 laulu osastosta 5*

Aarioista (osasto 4) toisen on oltava ooppera-aaria.

Ohjelma esitetään ulkoa, paitsi kantaatti- ja oratorio aariat ym. niihin verrattavat sävellykset sekä Vaccai-numerot. A-osasto esitetään kokonaan, B-osastosta lautakunta valitsee vähintään yhden näytteen. Ohjelman kesto on 15–25 minuuttia. (SML 1982, 6)

Musiikkiopistotaso -suoritus

- *Oppilas suunnittelee yhdessä opettajansa kanssa monipuolisen konsertin, joka sisältää erityyppisiä sävellyksiä eri aikakausilta.*
- *Yhden sävellyksistä tulee olla oratorio-, kantaatti-, ooppera-, tai operettiaaria tai musikaalisävelmä.*
- *Ohjelma sisältää lauluja molempien kotimaisten kielten lisäksi vähintään kolmella muulla kielellä.*
- *On suositeltavaa, että suoritus sisältää aikamme musiikkia.*
- *On suositeltavaa, että ohjelma sisältää yhteismusisointia.*
- *Ohjelma esitetään ulkoa.*
- *Lautakunta valitsee yhden tai kaksi Vaccain vokaliisia, jonka/jotka oppilas voi esittää nuoteista.*
- *Oppilaalla on mahdollisuus myös improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen.*

Ohjelma pyritään rakentamaan sellaiseksi, että se tuo monipuolisesti esiin oppilaan persoonallisia piirteitä. (SML 2005,6.)

Vanhassa I-kurssitutkinnossa on esitetty kuusi laulua ja niiden lisäksi lautakunnan valitsema näyte (tai useampi) B-osasta sekä kaksi Vaccai-numeroa, joista toinen arvotaan ja toinen on kaikille sama numero 15. Ohjelmassa on laulettu yksi antiikin aaria, kaksi liedä, yksi ooppera-, operetti-, oratorio- tai kantaattiaaria ja kaksi kotimaista laulua, joista toinen suomenkielinen ja toinen ruotsinkielinen. B-osassa lautakunta on valinnut yhden tai useamman näytteen seuraavista: antiikin aaria, lied, kotimainen ja aaria. Näin ollen oppilaan on täytynyt valmistaa tutkintoa varten yhteensä yhdeksän laulua Vaccaiden lisäksi.

Nykyisessä musiikkiopistotason suorituksessa laulujen määrää ei ole eritelty, mutta nopean laskutoimituksen jälkeen voi havaita, että siinä esitetään kuusi tai seitsemän laulua. Niiden lisäksi lautakunta arpoo yhden tai kaksi Vaccain vokaliisia. Pakollisesta, kaikille samasta Vaccai-numerosta, on luovuttu. Ohjelma sisältää erityyppisiä sävellyksiä eri aikakausilta. Yksi sävellyksistä on oratorio-, kantaatti-, ooppera- tai operettiaaria tai musikaalisävelmä. Ohjelmassa on suomen- ja

ruotsinkielisten laulujen lisäksi laulut vähintään kolmella muulla kielellä. On suositeltavaa, että suoritus sisältää aikamme musiikkia ja yhteismusisointia. Kuten perustason suorituksissa, myös musiikkiopistotason suorituksessa on mahdollisuus improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen. Kaikki laulut Vaccaita lukuun ottamatta esitetään ulkoa.

Yhteenvedona voidaan todeta sama asia kuin tasosuoritusten sisältöjä edellisessä luvussa vertaillessani: tarkoista määrittelyistä on suurelta osin luovuttu, ja yksilöllisyydelle on annettu tilaa. Musiikkiopistotason suorituksen yhteydessä viimeisenä mainitaankin, että ohjelmisto pyritään rakentamaan sellaiseksi, että se tuo monipuolisesti esiin oppilaan oman persoonallisuuden. Uudessa tasosuorituksissa perustaso 2:n ja musiikkiopistotason suorituksia koskevissa ohjeissa ensimmäisenä kerrotaan, että oppilas suunnittelee yhdessä opettajansa kanssa monipuolisen konsertin. Tämä kertoo siitä, että opettaja–oppilas-suhde on vuorovaikutteinen ja oppilaalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä hän haluaa laulaa ja esittää. Aikaisemmin tällaista mahdollisuutta ei välttämättä ole ollut, vaan opettaja on aika pitkälti sanonut, mitä lauluja harjoitellaan tunneilla ja mitä esitetään tutkinnossa. Kaikkiin tasosuorituksiin on suositeltavaa sisältyä aikamme musiikkia ja yhteismusisointia. Myös improvisointi tai oman sävellyksen esittäminen on mahdollista. Nämä ovat mielenkiintoisia sisältöjä toteutuksen kannalta ja myös todellinen haaste opettajille ja oppilaille. Tutkimustuloksissa selviää, miten näitä ja muitakin uusia sisältöjä on toteutettu käytännössä eri musiikkiopistoissa.

Vaikka uusissa laulun tasosuorituksissa on paljon uudistuksia, on siinä pyritty pitämään kiinni muutamista hyväksi havaituista, kaikille oppilaille samoista sisällöistä. Vaccain vokaliisit ovat yksi tärkeä ja erittäin olennainen osa jokaisen alkutaipaleella olevan laulajan harjoituksia. Niiden avulla opitaan monia lauluteknisiä asioita. Perustaso 2:n ja musiikkiopistotason suorituksissa laulettava Vaccai arvotaan. Perustaso 2:n ohjelmistoon harjoitellaan vähintään kahdeksan opettajan valitsemaa Vaccaita, joista lautakunta arpoo suorituksessa laulettavan numeron. Musiikkiopistotason ohjelmistoon harjoitellaan kaikki loput Vaccait, joita perustasolla ei vielä laulettu. Tasosuorituksessa lautakunta arpoo niistä yhden tai kaksi numeroa. Vaccain kohdalla uudistuksessa tapahtui kaksi muutosta aikaisempaan: 1) Ennalta ei ole määritelty mitä Vaccai-numeroita lauletaan perustasolla ja mitä musiikkiopistotasolla, vaan opettaja käyttää valinnoissa omaa harkintaansa. 2) Musiikkiopistotasolla pakollisesta viimeisen Vaccai-numeron (nro 15) esittämisestä luovuttiin.

Toinen tärkeä seikka on ulkoa laulaminen. Siitä on myös pidetty kiinni, mikä on mielestäni hyvä asia. Tärkeää on myös ulkomaisten laulujen sisällyttäminen ohjelmistoihin, minkä vuoksi laulajat joutuvat perehtymään eri kielten ääntämisohjeisiin. Ohjelmistoon sisältyy aina lauluja omalla äidinkielellä ja sen lisäksi muutamalla muulla kielellä. Aiemmin oli selvää, että ”antiikin aaria” laulettiin italiaksi, lied saksaksi ja ooppera- tai muu isompi aaria mielellään alkuperäisellä kielellä. Nykyään muita kieliä ei ole määritelty mitenkään (paitsi musiikkiopistotasolla toinen kotimainen eli ruotsi), mikä tuo taas aikaisempaa enemmän valinnan mahdollisuuksia. Musiikkiopistotasolla yhden esitettävistä sävellyksistä tulee olla isompi aaria, jonka voi valita oratoriosta, kantaatista tai oopperasta, tai se voi olla operetti- tai musikaalisävelmä. Mahdollisuuksia on tässäkin kohtaa paljon, ja näin jokainen löytää varmasti omia mieltymyksiään ja taitojaan vastaavan kappaleen.

3.4 Arvioinnin perusteet

Arviointia koskevia ohjeita on vuoden 1982 laulun tutkintovaatimuksia koskevissa ohjeissa ja määräyksissä todella vähän. Siinä sanotaan ainoastaan seuraavaa:

2. Kurssitutkinto edellyttää hyväksytyksi tullakseen seuraavia vähimmäisarvosanoja: peruskurssitutkinnot ja I-kurssitutkinnon yleisarvosanan tulee olla tyydyttävä (SML 1982,1.)

Vuoden 2005 laulun tasosuoritusten sisällöissä ja arvioinnin perusteissa arviointia käsitellään perusteellisesti. Sen mukaan arvioinnin tehtävänä on tukea oppimista ja auttaa oppilasta asettamaan tavoitteita ja saavuttamaan niitä. Monipuoliseen, jatkuvaan arviointiin tulee sisältyä kannustavia ja rakentavia palautteen antamisen tapoja sekä ohjausta itsearviointiin. Arviointiasteikko on seuraava: Erinomainen (5), Kiitettävä (4), Hyvä (3), Tyydyttävä (2), Hyväksytty (1) ja Uusittava. Päättösuoritukset arvioidaan asteikolla 1–5/uusittava. Oppilaitos voi halutessaan käyttää myös tarkempaa pisteytystä: 1–25/uusittava (erinomainen 21–25, kiitettävä 16–20, hyvä 11–15, tyydyttävä 6–10, hyväksytty 1–5). Muut kuin päättösuoritus arvioidaan ilman arvosanaa, jolloin tasosuoritus on joko suoritettu tai uusittava. Arvioinnista sanotaan myös seuraavaa:

Päättösuorituksen arvioitsijoita tulee olla valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti vähintään kaksi. Oppilaitos voi halutessaan määritellä omasa opetussuunnitelmassaan lautakunnan kokoonpanon.

Oppilaalle annetaan suullinen palaute kaikilta lautakunnan jäseniltä tai puheenjohtajan yhteenveto. Oppilas saa kirjallisen arvioinnin kuten Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteen edellyttävät. (SML 2005, 3.)

Laulun arviointiperusteista on laadittu selkeät ohjeet. Sen mukaan laulun arviointia tehtäessä tulisi kiinnittää huomiota seuraavien teknisten, tulkinnallisten ja taiteellisten asioiden hallintaan: hengitystekniikka, äänenmuodostus, artikulointi ja ääntämys, intonaatio, rekisterien hallinta, fraseeraus ja musiikin muotoilu, dynamiikka ja nyanssit, rytmin käsittely, tempon valinta ja hallinta, esitysmerkkien ja yksityiskohtien huomioonottaminen, tunnelma, persoonallisuus laulussa, yhteissoittotaito ja esiintymistaito. Oppilasta tulisi ohjata myös itsearviointiin, jossa keskitytään mm. seuraaviin asioihin: tunteiden hallinta suoritustilanteessa, kokemus suoritustasosta suhteessa harjoitusprosessiin ja omiin mahdollisuuksiin sekä mahdolliset kehityskohteet työskentelyssä (harjoittelu ja laulutunnit) seuraaviin tehtäviin valmistauduttaessa. (SML 2005, 7.)

Koska vanhoissa laulun tutkintovaatimuksissa oli arvioinnista mainintoja niin vähän, on varsinaisen vertailun tekeminen vaikeaa – tai sitten todella helppoa. Omasta kokemuksestani voin sanoa, että aikaisemmin arviointi oli todella arvosanakeskeistä. Suullisen palautteen kyllä sai aina tutkinnon päätteeksi, mutta kirjallista palautetta kukaan ei osannut edes kysellä. Oma opettaja tietysti arvioi ja antoi palautetta säännöllisesti, mutta itsearvioinnista ei tuolloin puhuttu mitään. On helppoa huomata, että uusissa laulun tasosuoritusten sisällöissä ja arvioinnin perusteissa arviointiin on kiinnitetty erityistä huomiota. Ohjeita on runsaasti ja ne ovat täsmällisiä. Arviointiperusteetkin on listattu niin tarkasti, että kenellekään ei jää epäselväksi, millä perusteilla arviointi suoritustilanteessa tapahtuu. Käytännöt eri musiikkiopistoissa tältäkin osin ovat tämän ansiosta varmasti aiempaa yhtenäisempiä. Arvioinnista on puhuttu viime vuosina paljon, ja sen tiimoilta on tehty myös useita opinnäytetöitä ja tutkimuksia. Omassa tutkimuksessani jätän arvioinnin syrjään ja keskityn enemmän laulun sisältöihin ja opettajien kokemuksiin uudistuksesta.

4 OPETTAJIEN AJATUKSIA LAULUSTA MUSIIKKIOPISTON OPPIAINEENA

Tutkimuksessani oli mukana kuusi Pohjois-Suomen alueella toimivaa musiikkiopistoa, jotka kaikki kuuluvat Suomen musiikkioppilaitosten liittoon. Kustakin musiikkiopistosta tutkimukseen osallistui yksi laulun opettaja. Musiikkiopistojen toimistovirkailijoilta sain laulun opettajien puhelinnumeroita, ja sitä kautta yhteydenotto yhdeksään laulun opettajaan onnistui. Näistä kuusi suostui osallistumaan tutkimukseeni. Samalla varmistui kullekin parhaiten sopiva tapa toteuttaa kysely. Kyselytutkimus suoritettiin yhtä tapausta lukuun ottamatta sähköpostin liitetiedostona lähetetyllä kyselylomakkeella, jossa oli kymmenen avointa kysymystä. Yhtä opettajaa kävin haastattelemassa paikkakunnan musiikkiopistolla, jossa haastattelu nauhoitettiin MiniDisc-levylle. Käsittelen vastauksia tapauksina OPE1–OPE6. Seuraavassa puran opettajien vastauksia kolmen tärkeän aihealueen tiimoilta. Luvussa 4.1 tarkastellaan laulun opetuksessa tapahtuneita muutoksia sekä uuden ja vanhan järjestelmän eroja. Luvussa 4.2 käsitellään laulun opetuksen uusia sisältöjä, luvussa 4.3 välitän opettajien terveisiä tuleville musiikkiopistojen laulun opettajille ja luvussa 4.4 kootaan vielä tutkimuksen tulokset yhteenvetona.

Kyselytutkimuksellani kartoitettiin myös seuraavia asioita: opetuskokemus musiikkiopiston laulun opettajan työstä, lauluoppilaiden määrä sekä lauluoppilaiden ikäjakauma. Alla olevasta taulukosta (Taulukko 1) ilmenevät edellä mainitut asiat:

Taulukko 1.

	Opetuskokemus musiikkiopistoissa (v)	Oppilaiden määrä	Oppilaiden ikäjakauma (v)
OPE1	12	21	16–n.45
OPE2	21	7	13–30
OPE3	26	16	19–55
OPE4	20	20	14–44
OPE5	30	7	17–43
OPE6	16	3	16–n.22

Kyselytutkimuksessa mukana olleilla opettajilla oli paljon opetuskokemusta laulun opetuksesta musiikkiopistoissa, enimmillään 30 vuotta (OPE5) ja lyhimmillään 12 vuotta (OPE1). Oppilasmäärät eri opettajilla vaihtelivat suuresti. Pienin oppilasmäärä oli kolme oppilasta sivutoimisella laulun opettajalla (OPE6) ja suurin 21 oppilasta (OPE1). Lauluoppilaiden ikäjakauma oli 13–55

vuotta. Nuorin oppilas oli OPE2:lla, jolla oli yhdistetty virka kansalaisopiston kanssa ja vanhin OPE3:lla. Kaikki opettajat OPE6:tta lukuun ottamatta olivat päätoimisia laulun opettajia.

4.1 Laulun opetuksessa tapahtuneet muutokset – vanhan ja uuden järjestelmän erot

Kaikki laulun opettajat olivat sitä mieltä, että vuonna 2005 käyttöön tulleet laulun tasosuoritusten sisältöjen uudistukset olivat enimmäkseen positiivisia. Suurimmat muutokset koskevat laulun opetuksen sisältöjen painotuksia ja suurempia valinnan mahdollisuuksia. Muutama opettaja oli sitä mieltä, että opetuksen sisällöissä ja arvioinnissa ei ole tapahtunut suuriakaan muutoksia. Opettajien vastausten perusteella varsinkin arviointi on saanut pysyä aika lailla ennallaan. Yhdestä vastauksesta kävi ilmi, että tasosuorituslautakunnat ovat pienentyneet uudistuksen myötä, mutta arviointi on entistä tarkempaa (OPE4).

Koen, että opetuksen sisältö on aikalailla sama kuin ennen uudistustakin. Nykyisin painotetaan enemmän aikamme musiikkia kuin aikaisemmin sekä kamarimusiikin osuutta ja mahdollisuutta. Tekniset ja musiikilliset asiat ovat mielestäni kuitenkin pysyneet samanlaisina. (OPE6.)

Opetukseni on sisältänyt aikaisemmin lähinnä klassista, kevyttä on laulettu ja esitettykin jo ennen vuotta 2005 ja uudistuksen myötä sisällytetty ohjelmistoon. En voi sanoa, että arviointi olisi muuttunut. (OPE5.)

Vanhan ja uuden järjestelmän suurimmat erot liittyvät myös vapaavalintaisuuteen ja monipuoliseen lauluvalikoimaan. Muutamassa vastuksessa tulivat esille laulajien ehkä suuretkin tasoerot, joita aikaisemman järjestelmän puitteissa oli vaikeampaa huomioida ohjelmistovalinnoissa riittävästi. Nykyään valinnan mahdollisuuksia on huomattavasti enemmän ja oppilaan yksilöllisiä kykyjä voidaan huomioida paljon aikaisempaa enemmän.

Nykyisin tasosuoritusohjelma 1 (perustaso 1) on tarpeeksi ”väljä” ja antaa oppilaan tasosta riippuen mahdollisuuden valita ns. sopivia teoksia – kolme erityylistä teosta. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että pienellä paikkakunnalla laulajien taso voi olla hyvinkin vaatimaton - - (OPE3.)

Koen sen muutoksen erittäin hyväksi. Laulajien, pyrkijöitten taso ja ominaisuudet vaihtelee hirveästi, niin että enää ei haluta aivan pelkästään sitä klassista. Osa ihmisistä on sellaisia, että ovat pyhittäytyneet sille klassiselle, eivätkä halua missään nimessä ottaa musikaaleja tai mitään muuta sellaista. Mutta koska siihen on tullut se vaihtoehto, niin koen sen erittäin hyväksi ja monipuoliseksi. Ja sitten se on myös itselle antanut sellaista vapautta, että pystyy oppilaan kanssa suunnittele-

maan ihan henkilökohtaisen ohjelmiston. Että sen ei enää tarvitse olla niin, että liedejä pitää olla kahdeksan: yks Haydn, Beethoven, Brahms, Schubert, Schumann. Se oli hirveän työlästä, koska osalla ei ole sitä kykyä. (OPE1.)

Kyselylomakkeen neljäs kysymys pyrki selvittämään, mitä hyviä ja toisaalta ei-toivottuja puolia uudistus on tuonut opetukseen ja opettajan työhön. Uudistuksen mukanaan tuomista ei-toivotuista puolista vastauksissa tuli ilmi ainoastaan yksi termimuutokseen liittyvä asia. Yksi opettajista kuvasi asiaa seuraavasti:

Nimien ei olisi tarvinnut muuttua. Suoritus-sana on alhaisempi kuin tutkinto-sana ja jopa negatiivinen. (OPE5.)

Opettajien vastausten perusteella voidaan sanoa, että kaikki olivat ottaneet uudistuksen hyvin vastaan. Kaikki opettajat olivat listanneet useita hyviä asioita, joita muutos on tuonut heidän työhönsä. Tasosuoritusten ohjelmistot ovat monipuolisempia, mikä on tuonut mielekkyyttä opettajienkin työhön.

Repertuaari on laajentunut. (OPE2.)

Tasosuoritusten suorittaminen konsertinomaisessa tilanteessa on lisääntynyt. Opettajan ja oppilaan yhteistyö ohjelmiston ja tutkintokappaleitten valinnassa. Pieni "säätövara" tutkintokappaleitten määrässä. Vapauden aaltoja. (OPE4.)

Kevyttä musiikkia enemmän, ainakin konserteissa. Kun katson oppilaitteni entisten vaatimusten mukaisia opistotason ohjelmistoja ja vertaan niitä nykyisiin, niin onhan laulujen pakollinen määrä vähentynyt. Niinpä on enemmän aikaa panostaa rentoutteen laulamisessa. (OPE5.)

Hyvää on se, että 1-tasosuorituksen suorittamisen 2 vuoden aikaraja opiskelun aloittamisesta ei ole kuin ohjeellinen ja lisäksi tutkinto-ohjelmasta on poistettu "Antiikin aaria", joka oli aivan liian vaativaa osio pari vuotta laulua opiskelleelle. (OPE3.)

Mielestäni siinä on ollut pelkkiä hyviä puolia. Hyvää on ollut se kamarimusiikin lisääminen. Ja sitä nyt sanotaan, että "on suositeltavaa". Ja olen tehnyt sillä tavalla, että en välttämättä siihen ensimmäiseen tasosuoritukseen ole ottanut kamarimusiikkia. Riippuen sitten taas tekijästä, oppilaasta. Eli mikä hänen taso on siihen mennessä ollut. (OPE1.)

Kun se (ohjelmiston kokoaminen) ei ole ollut niin kaavoihin kangistunutta – että pitää tehdä näin ja pitää laulaa nämä. Nyt pystyy tekemään sillä tavalla, että kokeillaan, otetaan, tehdään... Kansanlaulujen osuus on noussut. Se on ihanaa! Omien sävellysten tekeminen... (OPE1)

Yksi opettajista oli sitä mieltä, että monipuolisuus ei välttämättä näy kovin voimakkaasti itse suorituksessa, mutta ohjelmistovalinnoissa kyllä (OPE1). Muutamassa vastauksessa opettajat kertoivat, että tasosuorituksistakin voi nykyään tehdä pieniä yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Uudessa järjestelmässä opettajalla on enemmän vapauksia valita ohjelmisto, sekä ohjelmisto on laajempi ja mielenkiintoisempi. On paljon elokuva- ja musikaalimusiikkia sekä kevyttä musiikkia. Tutkinnon suorittaminen on mielenkiintoista, kun saa tehdä pienimuotoisia konserttinäytelmiä. (OPE2.)

Konkreettisin uudistus on mielestäni juuri tasosuoritusohjelmien vapaavalintaisuus. Pystyy tekemään pieniä kokonaisuuksia konserttiohjelma-hengessä. (OPE6.)

Hyviä uudistuksia ovat olleet juuri kamarimusiikin mahdollisuus esim. tasosuoritus-tilanteessa. Myös koen hyvänä, että opistotason suorituksissa voi tehdä esim. osan jostain liedsarjasta tai tehdä säveltäjäkeskeisiä kokonaisuuksia vaikkapa suomalaisista tai pohjoismaalaisista yksinlauluista. Miksipä ei myös oopperakokous olisi mahdollinen, jossa on oppilaan oma aaria sekä jokin ensemble samasta oopperasta. (OPE6.)

4.2 Laulun opetuksen uudet sisällöt

Laulun opetuksen uudet sisällöt ovat ”aikamme musiikki”, yhteismusisointi, prima vista -laulu sekä sävellys ja improvisointi. Näiden sisältöjen toteutuminen laulun ohjelmistoissa oli opettajien vastausten perusteella musiikkiopistokohtaista ja aika pitkälti sidoksissa myös opettajan kiinnostukseen aihealuetta kohtaan. Tutkimuksessani pyrittiin selvittämään, mitä mieltä laulun opettajat eri musiikkiopistoissa ovat uusista laulun opetuksen sisällöistä ja miten niitä toteutetaan käytännössä oppilaiden kanssa.

4.2.1 Aikamme musiikki

Laulun opetuksen sisältöihin suositellaan nykyään sisällytettäväksi aikamme musiikkia (SML 2005). Käsite on laaja, ja sen voi ymmärtää monella tavalla. Toiset laulun opettajat ajattelivat siihen kuuluvan vaikkapa iskelmämusiikkia tai muuta kevyemmän tyylin musiikkia. Lisäkysymyksenä aikamme musiikin kohdalla oli ikään kuin pohdittavaksi opettajille seuraava asia: ”Täytyykö klassiseen lauluun vihkiytyneen opettajan nyt osata opettaa myös ns. kevyttä musiikkia?” Toisten opettajien mielestä aikamme musiikki on enemmänkin uutta suomalaista klassista laulumusiikkia.

Toisaalta jotkut opettajat mainitsivat sen olevan molempia edellä mainittuja. Laaja käsite ”aikamme musiikki” antaa opettajille ja oppilaille paljon valinnan mahdollisuuksia. Yksi opettajista sanoi aikamme musiikin olevan laaja käsite, mutta sinänsä hyvin ilmaistu käsite, jonka toteuttamisessa kevyt ja klassinen lyövät kättä keskenään opettajan taitojen ja intuition mukaan (OPE4). Toisen opettajan mukaan ympäristössä tapahtuva jatkuva kehitys näkyy myös musiikissa ja siinä opettajan täytyy pysyä ajan mukana (OPE2). Seuraavassa opettajien ajatuksia aikamme musiikista:

Käsittääkseni aikamme musiikki tarkoittaa modernia, nykyisten elävien säveltäjien tuottamaa klassista musiikkia. Pop-jazzlaulu olkoon erikseen! Itse pidän modernista musiikista ja sen varjolla onkin hauska etsiä uusia sävyjä ja tapoja äänen tuottamiseen. (OPE6.)

1900- ja 2000-luvuilla sävelletty musiikki. Käytämme äänityksiä hyväksi ja onneksi netistä löytyy laaja-alaisesti musiikkia ja ennen kaikkea kevyttä. Mitä monipuolisemmin opettaja osaa opettaa, niin sitä parempi. (OPE5.)

Olen ymmärtänyt ”Aikamme musiikin” kahdella tavalla: 1. 2000-luvulla elävien säveltäjien musiikkia, 2. lisäksi myös kevyempää laulumusiikkia, kuten laulelmia, musikaaleja jopa bluesia, muttei kuitenkaan iskelmää, puhumattakaan popista tai rokista. (OPE3.)

Minulle se aikamme musiikki on vähän häilyvä juttu. Olen vähän lukenut sitä sillä tavalla, että se voi olla esimerkiksi vaikka Laura Voutilaista – jotain tällaisista iskelmätyypeistä siis. Tai sitten aikamme musiikiksi menee esimerkiksi Kari Kuosmasen kansanlaulusovitukset, koska ne eivät ole ihan perinteisiä. Mutta kevyen tyylin lauluihin suhtaudun sillä tavalla, että otetaan niitä ”välipaloina”. Sanon aina oppilaille, että en osaa opettaa oikein sitä tyyliä, koska minulle ei ole sitä tyyliä opetettu. Sen sanon, että tekniikka on sama, opetanpa sitten klassista tai kevyttä. Se ei muutu miksiäkään. (OPE1.)

4.2.2 Yhteismusisointi

Yhteismusisointi on oleellinen osa opiskelua, ja esimerkiksi kamarimusiikin muodossa se voi muodostaa osan tasosuorituksen ohjelmasta. Yhteismusisointi voi pitää sisällään eri tyylejä, esimerkiksi kansanmusiikkia, musikaaleja tai jazzmusiikkia. (SML 2005, 2.) Kyselytutkimuksessani otettiin selvää siitä, miten yhteismusisointi käytännössä toteutetaan eri musiikkiopistoissa. Kyselyn vastausten perusteella monissa musiikkiopistoissa on kerran viikossa kamarimusiikkitunti, johon lauluoppilaat osallistuvat. Toiminta voi olla kuorolaulua, yhtyelaulua erilaisissa kokoonpanoissa, duettoja tai soitinyhtyeen kanssa työskentelyä. Mahdollisuuksia on monenlaisia, ja käytännön toteutus riippuu paljon opettajan aktiivisuudesta. Kaikissa musiikkiopistoissa ei ole järjestetty jokaviikkoista kamarimusiikkituntia. Useammassa vastauksessa todettiin yhteismusi-

soinnin toteutuvan viikkotuntien lisäksi tai pelkästään erilaisina projekteina vuodesta ja kulloisista-kin resursseista riippuen. Opettajien vastauksista ilmenee hyvin, kuinka monipuolisesti eri musiikkiopistoissa yhteismusisointia on toteutettu.

Yhteismusisointia olemme harrastaneet monipuolisesti etenkin aikaisempina vuosina. Piano- tai akustinen kitara- ja harmonikkasäestyksin laulamista, a cappellaa kolmi- tai neliaänisesti, duettoja. (OPE5.)

Kamarimusiikkituntien puitteissa laulamme esim. duettoja. Yhdistelen myös eri soittimia lauluihin soittamaan esim. ostinato-ääntä pianosäestyksen lisäksi. Oppilaillani on myös ollut mahdollisuus laulaa jousikvartetin kanssa sekä sinfoniaorkesterin solistina. Musiikkiopistossamme toimii hyvätasoinen sinfoniaorkesteri. Hyvä yhteistyö opettajien kanssa takaa oppilaille erilaisia ja uusia mahdollisuuksia musiikin opiskelussaan. (OPE6.)

Tänä vuonna minulla on tunti viikossa kamarimusiikkia, mutta se vaihtelee vuosittain – yleensä se on minimissään tunti. Johdan kamarikuoroa ja sen viisitoistavuotisjuhlan kunniaksi pidämme ensi vuonna juhlakonsertin. Ohjelmaan otetaan teoksia joita on vuosien varrella laulettu, esim. Dido ja Aeneas. Omia lauluoppilaitani laulaa siinä kamarikuorossa näin projektituotoisesti. - - Ja tietysti kamarimusiikkia tehdään säestystunneilla pianistin kanssa. Joskus mukana on muita soittimia: viulu, huilu, kanteleryhmä, puhallinyhtye tai kitarayhtye. - - Ja totta kai sitten duettoina. (OPE1.)

Minulla on lied-studio kerran viikossa, jossa laulavat pidemmällä olevat oppilaat (tänä syksynä 5 oppilaista). - - Oopperaproduktiosta on puhuttu jo useampana vuonna, mutta se ei ole toteutunut. Vuosia sitten kokosin oppilaistani kamarikuoron, jota jatkuin noin viiden vuoden ajan. Kuoro loppui miesäänien puutteeseen. Tuolloin valmistimme Heinrich Schütz'n teoksen "Jeesuksen seitsemän sanaa ristillä" ja esitimme sen kirkossa yhteistyössä kaupunginorkesterin kanssa. Lauluoppilaillani on "kevyt velvoite" osallistua Oratoriokuoron toimintaan, joka on musiikkiopiston kuoro. Kuoro esittää joka vuosi pääsiäisviikolla suuren kirkkomusiikkiteoksen: keväällä 2012 Mozartin Requiem. Kuoroon on osallistunut noin puolet oppilaistani. (OPE3.)

4.2.3 Prima vista -laulu

Uusissa laulun tasosuoritusten sisällöissä mainitaan Prima vista -laulu (SML 2005). Prima vista (suom. *ensi näkemältä*) on italiankielinen musiikkitermi. Prima vista tarkoittaa soittamista tai laulamista ensi näkemältä, suoraan nuoteista ilman edeltävää harjoitusta. (Otavan iso musiikkitietosanakirja 4. 1978, 635.) Erilaisissa musiikkioppilaitosten tutkinnoissa prima vista -tehtävällä tutkitaan, miten oppilaan nuotinlukutaito on kehittynyt. Aikaisemmassa järjestelmässä prima vista -laulu todella testattiin tutkinnossa, mutta nykyisessä järjestelmässä se on jätetty varsinaisesta

suorituksesta pois. Ohjelmistoihin prima vista -laulua olisi kuitenkin suositeltavaa sisällyttää. Kyselytutkimuksessani selvitettiin miten prima vista -laulu toteutuu nykyään musiikkiopistoissa ja kokevatko opettajat sitä tarpeellisenä taitona laulun opiskelijalle. Suurin osa opettajista ajatteli prima vista -laulun toteutuvan uusia lauluja opeteltaessa, mutta varta vasten sitä ei lähdetä harjoittelemaan. Jokainen oppilas opiskelee säveltapailua musiikin perusteissa, ja siellä opitut taidot riittävät uusien laulujen oppimiseen. Yhden opettajan mielestä prima vista -laulu ei ole tarpeellinen taito, eikä hän sisällytä sitä mitenkään opetukseen (OPE2). Toisen opettajan mielestä taito ei ole välttämätön laulun tai soiton opiskelussa. Jokaisella tunnilla uutta ohjelmistoa opeteltaessa prima vista -taitoa käytetään, joten oppilaan korva ja taito kehittyy hiljalleen (OPE6). Muutama opettaja totesi taidon olevan tarpeellinen ja hyödyllinen, mutta oppituntien puitteissa aikaa ei riitä taidon harjoitteluun.

Nykyisin en harjoita laulutunneilla varsinaisesti prima vista -laulua, koska sitä ei ole enää tutkintovaatimuksissa. Tosin uuden teoksen esittelyssä oppilas saa aina toteuttaa prima vista -taitoansa, koska käyn aina uuden teoksen läpi oppilaan kanssa. Lyhyen laulutunnin puitteissa ns. prima vista harjoitteluun ei juuri ole aikaa, vaikka se erittäin hyödyllinen taito onkin. (OPE3.)

Käymme läpi systeemin ja muutamien tuntien alussa tarkistan, että oppilas on ymmärtänyt. ainakin helpottavaa se taito on. (OPE5.)

Kulkee opetuksen ”sisällä” omapainotteisesti. Opettajan osuus on ”keinojen opastus”. Taidon kehittämisessä on isoja yksilöeroja. (OPE4.)

4.2.4 Sävellys ja improvisointi

Uusissa laulun opetuksen sisällöissä mainitaan myös sävellys ja improvisointi. Perustaso 1:n sisällöissä siitä ei vielä ole mainintaa, mutta perustaso 2:n sisällöissä mainitaan ”sävellystä ja improvisointia oppilaan ja opettajan näin yhdessä sopiessa” ja musiikkiopistotason sisällöissä mainitaan ”sävellystä ja improvisointia mahdollisuuksien mukaan”. Kaikkien tasojen suorituksissa oppilaalla on mahdollisuus myös improvisointiin tai oman sävellyksen esittämiseen. (SML 2005.) Tutkimuksessani selvitettiin, onko musiikkiopistoissa mahdollisuuksia toteuttaa sävellystä ja improvisointia laulun opetuksen yhteydessä, ja jos on, minkälaisia ne ovat ja miten tämä näkyy opetustilanteissa. Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että käytännössä laulutunnin puitteissa ei ole juurikaan mahdollisuuksia paneutua kyseisiin aiheisiin. Ainoastaan yhdessä vastauksessa ilmeni, että oppilas oli säveltänyt omia lauluja. Improvisointiin opettajien mukaan parhaat mahdollisuudet

on lauletaessa antiikin aarioita, joihin voi tehdä omia korukuvioita tai kadensseja ja varioida kertauksia. Useimmat opettajat olivat sitä mieltä, että sävellys ja improvisointi -sisältökokonaisuus perustuu täysin oppilaan vapaavalintaisuuteen. Ketään ei patisteta, mutta kaikkia kannustetaan ja mahdollisuus annetaan. Seuraavassa opettajien ajatuksia ja kokemuksia aiheesta:

Sävellystyöhön ei laulutunnin puitteissa ole minkäänlaisia mahdollisuuksia, joten en sellaista ole kenellekään tarjonnut, eikä sitä kukaan ole kysynyt. Improvisointia olen harrastanut ja harrastan edelleen muutaman oppilaan kanssa siten, että he saavat tehdä itse ns. obligato-äänien esim. johonkin hengelliseen lauluun. (OPE3.)

Tämä riippuu paljon oppilaan lahjakkuudesta. Aihe on valinnainen ja oppilas päättää valinnasta itse. (OPE2.)

Opistotason mupe-ryhmässä (musiikin perusteet) oppilaitamme innostetaan säveltämään ja heillä onkin sävellysperiodi musiikinteoriassa. Laulaja ei ole koskaan tuonut minulle sävellystään, mutta huilunsoittajat useasti. Tietenkin antiikin aarioitten puitteissa teemme korukuvioita ja trillejä, mutta kokonaiset sävellykset eivät ole minulle arkipäivää. (OPE6.)

Ei vielä koskaan. Voisi toteutua yhteistyössä musiikin perusteiden vanavedessä. (OPE4.)

4.3. Laulun opettajien terveisiä tuleville musiikkiopistojen laulun opettajille

Kyselytutkimukseni viimeisessä kohdassa opettajilla oli mahdollisuus antaa omien kokemustensa pohjalta tuleville musiikkiopistojen laulun opettajille ohjeita tai neuvoja. Yhtä tapausta lukuun ottamatta kaikki tarttuivat tähän mahdollisuuteen. Eräs opettaja pohti, täytyykö tässä ruveta opettamaan opettajia. Hän oli sitä mieltä, että jokaisen on luotava oma tyylinsä opettaa ja siinä samalla yrityksen ja erehdyksen kautta huomata, mikä meni pieleen ja ottaa niistä virheistä opiksi. Varmasti jokainen tuleva laulun opettaja voi ottaa näistä kokeneiden opettajien terveisistä oppia.

Antaa mahdollisimman paljon positiivista palautetta ja kannustaa kaikkia positiivisia aloitteita. (OPE2.)

Alkuun yksinkertaisia harjoituksia perusäänen löytämiseksi, rinnalla helpot laulut. Selkeät lyhytsanaiset ohjeet. Ei huhuillen ja rallatellen. Tekniikkaeväät valmiiksi ennen kuin alkaa kypsempi tulkintavaihe. Iloista laulumieltä! (OPE4.)

Musisointi eri soitinten kanssa on hauskaa oppilaalle ja lisäksi se tuo vaihtelua myös tähän opetustyöhön. Kannustan kokeilemaan erilaisia kokoonpanoja. (OPE6.)

Opettajan tärkein työkalu on korva (ei niinkään ääni), kuuntelemisen taito ja äänen ominaisuuksien erittelemisen, joita ominaisuuksia on opetettava myös oppilaille: Vain oman äänen kuuntelemisen kautta oppii kontrolloimaan ja kehittämään ääntänsä. On kyseessä sitten aloittelija tai jo pidemmällä oleva (esim. D- tai C-tutkinnon tehnyt) laulaja, kaikkien kanssa kannattaa käydä samat perusasiat läpi. Suosittelen yksinkertaisia ja helppoja äänenmuodostusharjoituksia, jolloin oppilas voi keskittyä laulutekniseen suoritukseen. (OPE3.)

Monipuolisuus kannattaa hyödyntää. Se tuo hirveän paljon mukavuutta ja jaksamista työhön, kun ei tee vuodesta toiseen samalla tavalla ja samoja juttuja. Se on myös oman itsensä kehittämistä ja samalla pysyy siinä virran mukana. - - Kannattaa olla vastaanottavainen uusille tuulille. Ne antavat hirveän paljon. Ja sitten täytyy muokata sellainen omanlainen tapa opettaa. Totta kai se muuttuu vuosien myötä. En minäkään opeta enää samalla tavalla kuin alkuvuosina. Olisin kyllä aika huono opettaja, jos opettaisin samalla tavalla kuin silloin. Ajatukset muuttuvat ja vastaanottavainen pitää olla. Opettajan täytyy pysyä ”tuoreena”. (OPE1.)

4.4 Yhteenveto

Yhteenvetona tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että vuonna 2005 käyttöön tullut uudistus laulun tasosuoritusten sisällöistä ja arvioinnin perusteista (SML 2005) on otettu opettajien keskuudessa hyvin vastaan, ja se on tuonut opettajien työhön paljon uusia hyviä asioita. Jos ainoa huono seikka oli nimistön muuttuminen, asioiden voidaan sanoa olevan varsin hyvin. Parasta antia uusista sisällöistä oli opettajien vastausten perusteella yhteismusisointi. ”Musisointi eri soitinten kanssa on hauskaa oppilaalle ja lisäksi se tuo vaihtelua opetustyöhön” (OPE6). Uusissa sisällöissä on runsaasti erilaisia mahdollisuuksia ja monenlaisia toteutustapoja. Paljon on kiinni opettajan viitseliäisyydestä ja yhteistyökyvyistä. Kaavamaisista ratkaisuista on päästy eroon, ja jokaiselle oppilaalle on mahdollista rakentaa persoonallinen, omannäköinen ohjelmisto. Tasosuorituksesta voidaan koota mielekäs konsertinomainen kokonaisuus, jossa voi esittää halutessaan vaikkapa oman sävellyksensä. Luovuudelle on paljon tilaa, mikä on todella positiivinen asia.

5 POHDINTA

Oppinäytetyöni aihe osoittautui työn edetessä aina vain mielenkiintoisemmaksi ja omaa tulevaa opetustyötä ajatellen todella hyödylliseksi. Hyödyllistä oli se, että tuli perehdytyksi kunnolla musiikkioppilaitosjärjestelmään sekä musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteisiin taiteen perusopetuksessa. Lait ja asetukset säätelevät opetuksen sisältöä ja kaikkea mikä musiikkiopistoissa tehtävään työhön liittyy. Suomen musiikkioppilaitosten liitto (SML) on myös tärkeä osatekijä toimivassa järjestelmässä. Liitto edistää musiikkioppilaitosten taiteellista ja ammatillista tasoa sekä valvoo musiikkioppilaitosten etuja. Se myös vastaa musiikin perusasteen ja musiikkiopistoasteen kurssitutkintovaatimusten laatimisesta sekä hoitaa monia tärkeitä asioita, kuten suhteita ulkomaille. Ilman tällaista järjestelmää Suomessa tuskin olisi niin paljon maailmallakin arvostettuja ammattimuusikoita. Kiitos kuuluu musiikkioppilaitosten erilliselle lainsäädännölle, niiden saamalle valtionavulle sekä yhtenäiselle musiikkioppilaitosjärjestelmälle, jonka toimintaa ohjaavat kansalliset opetussuunnitelman perusteet ja tasosuoritusjärjestelmä. Reflektoin oman kokemusmaailmani pohjalta vanhan ja uuden järjestelmän eroja, laulun uusia sisältöjä ja laulun opettajille tekemääni kyselytutkimusta.

5.1 Vanhan ja uuden järjestelmän eroista

Edellinen, vuoden 1982 järjestelmä oli käytössä yli kaksikymmentä vuotta, ja se ehti sisältöineen juurtua liiankin syvälle. Uudistus oli tervetullut, ja se olisi ollut hyvä tehdä jo paljon aiemmin. Liian pitkään muuttumattomana pysyvä järjestelmä ei voi enää olla toimiva, olipa kyse mistä tahansa alasta. Aika kuluu ja ympäristö sekä yhteiskunta muuttuvat, mikä tuo väistämättä muutoksen tarvetta myös kulloinkin käytössä olevalle järjestelmälle. Tietyt asiat eivät enää toimi, ja niitä on alettava tarkastella uudesta näkökulmasta. Aiempi kurssitutkintojärjestelmä oli todella aikansa elänyt, ja toimimattomuus oli sen kaavamaisuudessa ja tarkkuudessa. Opintokokonaisuudet oli määritelty liian tarkasti, eikä niissä juuri ollut muutoksen mahdollisuuksia. Musiikkiopistotason silloinen kurssitutkinto oli aivan liian vaativa useimpien oppilaiden taitotasoon nähden, ja peruskurssienkin sisällöissä oli sellaisia sisältökokonaisuuksia, jotka tuottivat monille aloitteleville laulajille suuria vaikeuksia. Oppilaiden yksilöllisyyttä oli vaikeaa huomioida lauluvalinnoissa, koska jouston varaa ei juuri ollut. Järjestelmä oli oman aikansa tuotos, jolloin vallitseva oppimiskäsitys oli vielä melko opettajakeskeinen.

Nykyinen tasosuoritusjärjestelmä, joka on ollut käytössä vuodesta 2005 alkaen, on toimiva ja positiivisia ajatuksia herättävä. Taannoisella didaktiikan tunnilla tasosuoritusjärjestelmästä saamani ensivaikutelma oli sekava, eikä siitä tuntunut saavan mitään selkoa. Tämä tutkimusmatka on juuri sen takia ollut erittäin merkityksellinen itselleni. Kokonaisuus näytti tutkimuksen edetessä aina vain selkeämmältä ja käyttökelpoisemmalta opetustyötä ajatellen. Uudet sisällöt ovat tuoneet paljon monipuolisuutta ja reilusti valinnan mahdollisuuksia, joita ei edellisessä järjestelmässä juuri-kaan ollut. Oppilaan yksilölliset ominaisuudet ja taidot on helpompi huomioida. Oppimiskäsitys on enemmän oppilaskeskeisemmässä ajattelussa sekä opettajan ja oppilaan hyvässä vuorovaikutuksessa. Oppilaalla on paljon enemmän mahdollisuuksia itse vaikuttaa lauluvalintoihin ja tuoda omia mieltymyksiään esille.

5.2 Uusista sisällöistä

Uusissa sisällöissä mainittu ”aikamme musiikki” on laaja käsite, jonka voi ymmärtää monella tapaa. Sen puitteissa voidaan ottaa ohjelmistoon sekä kevyempää, ehkä jopa iskelmätyyppistä laulumusiikkia, että uutta suomalaista klassista laulumusiikkia. Laulumahdollisuuksia on joka tapauksessa paljon entistä enemmän ohjelmiston laajennuttua myös kevyempään suuntaan. Itse olen käyttänyt jonkin verran uusia hengellisiä lauluja, esimerkiksi Nuoren seurakunnan veisuja ja Petri Laaksosen lauluja. Yhteismusisoinnin puitteissa voidaan kokeilla monenlaisia kokoonpanoja kuorolaulusta vaikkapa jousiorkesterin kanssa musisointiin. Siinä opettajan yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot muiden opettajien kanssa ovat todella tärkeässä osassa. Yhteismusisointi tuo vaihtelua sekä opettajan että oppilaan perustyöhön, joka useimmiten tapahtuu kaksistaan luokassa tai yksin harjoittelun merkeissä. Oppilaan sosiaaliset taidot kehittyvät toisten muusikoiden kanssa yhdessä työskennellessä ja yhdessä tekemisen iloa ei korvaa mikään.

Prima vista -laulusta olin alkuun aivan ihmeissäni. En tiennyt, mitä siitä olisi pitänyt ajatella ja ihmettelin kovasti, miksi sellainen kokonaisuus on jätetty vielä näihin uusiin sisältöihin. Onneksi siitä on kuitenkin luovuttu varsinaisen tasosuorituksen osalta. Oppilaasta riippuen prima vista -taidot vaihtelevat todella paljon. Jollakin on hyvä nuotinlukutaito ja musikaalista näkemystä enemmän kuin toisella oppilailla. Opettaja voi kannustaa jokaista oppilastaan harjoittelemaan ja edistämään tätä hyödyllistä taitoa kotona ja säveltapailun tunneilla. Oppitunneilla ei ole paljon aikaa keskittyä tämän taidon hiomiseen. Uutta laulua opetellessa prima vista -laulu tulee luonnollisesti osaksi opetusta, mutta en näkisi tarpeelliseksi takertua siihen sen enempää. Laulun

opettajan on hyvä tehdä yhteistyötä teoria- ja säveltapailuopettajan kanssa, jos haluaa panostaa asiaan enemmän.

Toinen asia, jossa kyseisestä yhteistyöstä luulisin olevan hyötyä, on uusi laulun sisältökokonaisuus sävellys ja improvisointi. Nämäkin ovat taitoja, joihin osalla oppilaista on luonnostaan enemmän taipumusta ja lahjoja kuin toisilla. Mahdollisuus sävellyksen ja improvisoinnin toteuttamiseen on jokaisella oppilaalla, mutta ketään ei voi pakottaa. Oman sävellyksen tekemiseen voi rohkaista ja kannustaa sellaista oppilasta, jolla siihen näyttäsi olevan taitoja ja kiinnostusta. Musiikin teorian opettaja on varmasti oikea henkilö auttamaan tarvittaessa teknisissä asioissa. Valmis laulusävellys voidaan sitten harjoitella ohjelmistoon ja mahdollisesti esittää myös tasosuorituksessa. Improvisointia voi toteuttaa parhaiten kuviolaulun puitteissa. Esimerkiksi ”antiikin aarioissa” on mahdollista tehdä omia kuvioita ja varioida kertausta vähän erilaiseksi. Jokainen oppilas osaa kuvioida, jos vain uskaltaa. Opettajan tehtävä on rohkaista ja kannustaa vapautumaan ”virallisesta” nuottikuvasta silloin kuin se on mahdollista.

5.3 Kyselytutkimuksesta

Opinnäytetyöni keskeisin sisältö oli Pohjois-Suomessa sijaitsevien musiikkiopistojen laulun opettajille tekemäni kyselytutkimus. Tutkimuksellani halusin selvittää ”kentällä” vallitsevaa tilannetta, koska oma käsitykseni asiasta kuulopuheiden perusteella oli varsin sekava, ja monenlaisia käytäntöjä tuntui olevan liikkeellä. Kuuden laulun opettajan avulla ajatusmaailmani aiheesta selkeni huomattavasti. Ainakin niissä musiikkiopistoissa, joissa tutkimukseeni osallistuvat laulun opettajat työskentelivät, käytännöt vaikuttivat yhtenäisiltä ja opettajilla tuntui olevan selkeä käsitys omasta työstään ja laulun opetuksen sisällöistä. Totta kai opettajan persoonallisuus ja hänen tärkeänä pitämänsä aihealueet näkyvät erilaisina korostuksina opetuksessa ja sisältöjen painotuksissa, mutta niin sen täytyy ollakin! Jotkut opettajat olivat ottaneet selkeästi iloisemmin ja positiivisemmin vastaan vuoden 2005 uudistuksen kuin toiset. Osa opettajista oli myös hyödyntänyt näkyvämmiin uusien sisältöjen mahdollisuuksia kuin muut, mutta kaikki olivat muuttaneet jotakin opetuksessaan, ja se oli minulle positiivinen yllätys. Ajattelin ennen kyselytutkimustani, että vanhat, kohta eläkkeelle jäävät laulun opettajat eivät luultavasti ole muuttaneet opetuksessaan juuri mitään, mutta ilmeisesti olin väärässä. Ehkä hekin saivat uudistuksesta vielä uutta pontta ja iloa opetus-työhönsä.

Kyselytutkimukseni toteutus eteni laadullisena tapaustutkimuksena, jossa metodina käytin yhtä tapausta lukuun ottamatta sähköisessä muodossa lähetettyä kyselylomaketta. Yhdelle tapaukselle kävin tekemässä haastattelun etukäteen lähettämieni kysymysten pohjalta. Alun perin tutkimukseeni lupautui seitsemän laulun opettajaa, mutta yksi jätti vastaamatta. Yllätyin positiivisesti laulun opettajien innosta osallistua tutkimukseeni. Myös he kokivat aiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Kyselyssä painopiste oli vanhan ja uuden järjestelmän eroissa sekä uusissa laulun opetuksen sisällöissä ja niiden toteutuksessa. Tutkimuksen toteuttamisesta jäi itselleni positiivinen mieli, ja koin tutkimuksen onnistuneen hyvin – kiitos laulun opettajien. Ilman heidän panostaan ja vaivannäköään tutkimukseni ei olisi onnistunut. Varsinaisen tutkimuksen tekemiseen minulla jäi harmillisen vähän aikaa. Jos nyt aloittaisin työn alusta, käyttäisin paljon enemmän aikaa tutkimukseen. Ottaisin tutkimukseeni myös suuremman joukon opettajia eri puolelta Suomea. Uskon, että haastattelutilanteessa jokaisesta tapauksesta saa parhaan tuloksen ja hyödyn irti.

Tutkimus on luotettava katsaus musiikkiopistoissa tapahtuvaan laulun opetukseen. Vaikka kaikki tutkimuksessani mukana olleet opettajat tekevätkin työtä Pohjois-Suomen alueella, olen vakuuttunut siitä, että tilanne on samankaltainen kaikkialla Suomessa. Näin ollen myös muulla Suomessa asuvat kollegat hyötyvät tutkimuksesta. Toivon, että tulevaisuuden laulun opettajat perehtyisivät uusiin tasosuoritusten sisältöihin ja arvioinnin perusteisiin ajan kanssa ja vaikkapa tutkimustani apuna käyttäen. Turhat tietämättömyydet ja ennakkoluulot karisivat ainakin itseltäni aiheeseen perehdyttyäni ja opettajien vastaukset läpi käytyäni. Oma opettajuuttaan kannattaa kehittää eikä jumiutua paikoilleen vanhoihin tuttuihin kaavoihin. Koska uusissa laulun sisällöissä on monenlaisia mahdollisuuksia, niitä kannatta ilman muuta hyödyntää. Ottakaamme oppia seuraavista terveisistä:

Monipuolisuus kannattaa hyödyntää. Se tuo hirveän paljon mukavuutta ja jaksamista työhön, kun ei tee vuodesta toiseen samalla tavalla ja samoja juttuja. Se on myös oman itsensä kehittämistä ja samalla pysyy siinä virran mukana. - - Kannattaa olla vastaanottavainen uusille tuulille. Ne antavat hirveän paljon. Ja sitten täytyy muokata sellainen omanlainen tapa opettaa. - - Ajatukset muuttuvat ja vastaanottavainen pitää olla. Opettajan täytyy pysyä ”tuoreena”. (OPE1.)

Haluan toivottaa jokaiselle, niin vanhalle kuin tulevalle laulun opettajalle intoa ja positiivista asennetta työhön. Opettajuuden yksi tärkeimmistä oivalluksista on erilaisuuden ymmärtäminen. Jokainen oppilas ansaitsee tulla hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on – omana itsenään. Oppilaiden erilaisuus on rikkaus, jota voi käyttää voimavarana työssä. Erilaiset persoonat saavat loistaa ja

näkyä myös ohjelmistovalinnoissa ja tasosuorituksissa. Käyttäkäämme sitä hyödyksi ja innosta-
kaamme myös oppilaitamme kokeilemaan jotakin aivan uutta ja erilaista. Sitä kautta voi avautua
aivan kokonaan uusia maailmoja ja ulottuvuuksia niin oppilaalle kuin opettajalle. Olkaamme
vastaanottavaisia uusille tuulille ja pysykäämme tuoreina.

*Kuuntele opettaja, kuuntele minua.
Älä katso pois päin. Katso silmiini, niin ymmärrät minua paremmin.
Tartu käteeni, niin sydämesi sykkii minulle.
Anna minun tanssia ja laulaa sinulle laulujani, joita et vielä tunne.
Ehkä ne saavat sinut hymyilemään.
Anna minun kertoa sinulle ikivanha tarinani,
niin ehkä sitten näet minut toisin silmin.
– Emma Kruise Va'ai (Prashing, 2000. 34)*

LÄHTEET

Kirjallisuus ja painetut julkaisut:

- Anttila, M. 2004. Musiikkiopistopedagogiikan teoriaa ja käytäntöä. Joensuun yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Kurkela, K. & Tawaststjerna, E. 1999. Teoksessa T. Heino & M-L. Ojala (toim.), 89–150. Musiikkioppilaitosten perusopetuksen arviointi 1998. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laki musiikkioppilaitoksista (516/1995).
Laki taiteen perusopetuksesta (424/1992).
Laki taiteen perusopetuksesta (633/1998).
- Otavan iso musiikkitietosanakirja 4. 1978. Keuruu: Otava.
- Pirhonen, E-R. & Salo, R. (toim.) 1999. Opetustoimen säännökset ja niiden soveltaminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Prashnig, B. 2000. Erilaisuuden voima. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ritaluoto, A. 1996. Soikoon musiikki laadukkaasti. Suomen musiikkioppilaitosten liitto 40 vuotta. Helsinki:SML
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltoila, J. & Valli, R. (toim.), 158–169. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus.
- SML:n hallituksen lausunto tasosuoritusten uudistuksesta 9.6.2004.
- SML 1982 – Laulun peruskurssien, I-kurssin, II A-kurssin ja II B-kurssien tutkintovaatimukset 1982. Suomen musiikkioppilaitosten liitto r.y. 1982.
- SML 2005 – Laulun tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet 2005. Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry. 2005.
- Syrjälä, L. 1994. Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälineenä. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 9-61.
- Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Opetushallituksen määräys 41/011/2002.

Haastattelut:

OPE1:n haastattelu. 15.9.2011

Sähköpostit:

Klemettinen, T. SML:n toiminnanjohtaja. 9.9.2011.

OPE2:n vastaus. Sähköpostin liitetiedosto. 18.9.2011.

OPE3:n vastaus. Sähköpostin liitetiedosto. 22.9.2011.

OPE4:n vastaus. Sähköpostin liitetiedosto. 27.9.2011.

OPE5:n vastaus. Sähköpostin liitetiedosto. 29.9.2011.

OPE6:n vastaus. Sähköpostin liitetiedosto. 3.10.2011.

Internet-lähteet:

<http://www.musicedu.fi> – Suomen musiikkioppilaitosten liitto r.y:n (SML) kotisivut. 7.11.2011.
toiminta-ajatus (<http://www.musicedu.fi/?mid=414>)
lyhyt historia (<http://www.musicedu.fi/?mid=42>)

Tutkimuksessa mukana olleiden musiikkiopistojen kotisivut:

<http://www.jlmo.fi> – Jokilaaksojen musiikkiopiston kotisivut (Nivala)

<http://www.kemijarvi.fi/musiikkiopisto> - Koillis-Lapin musiikkiopiston kotisivut (Kemijärvi)

<http://www.kuusamo.fi/Resource.phx/sivut/sivut-kuusamo/opiskelu/musiikkiopisto.htx> -
Kuusamon musiikkiopiston kotisivut

<http://www.kemi.fi/musiikki/musiikkiopisto.html> - Länsipohjan musiikkiopiston kotisivut (Kemi)

<http://www.raahe.fi/musiikkiopisto> - Raahen musiikkiopiston kotisivut

<http://www.ylivieska.fi/musiikkiopisto> - Ylivieskan seudun musiikkiopiston kotisivut

(Edellä mainittuja internet-lähteitä on käytetty opinnäytetyössä tutkimusmateriaalina yleisesti.

Lähteiden viimeinen lukupäivä: 20.10.2011.)

LIITTEET

Sähköposti 1 musiikkiopistojen laulun opettajille

LIITE 1

Hei,

Aluksi haluan kiittää, että olet lupautunut osallistumaan opinnäytetyöni kyselytutkimukseen. Se on korvaamatonta tietoa tutkimustani ajatellen. Puhelimessa kerroinkin alustavasti tutkimukseni sisällöstä ja tarkoituksesta, mutta tässä vielä taustatietoa, jotta voit paremmin valmistautua ensi viikolla (vko 37) tulevaan kyselyyn. Kyselytutkimukseen osallistuu kahdeksan laulunopettajaa kahdeksasta eri Pohjois-Suomen musiikkiopistosta.

Laulun opetus on kuulunut musiikkiopistojen opetukseen 1960-luvun alkupuolelta lähtien. Ensimmäiset SML:n laulun tutkintovaatimukset (nyk. tasosuoritukset) ovat vuodelta 1965. Nykyistä edeltävät laulun tutkintovaatimukset ja opetuksen sisällöt ovat vuodelta 1982 ja ne olivat käytössä yli 20 vuotta. Vuonna 2005 laadittiin uudet laulun tasosuoritukset ja arvioinnin perusteet, jotka ovat olleet käytössä nyt yli kuusi vuotta. Uudet laulun opetuksen sisällöt toivat mukanaan monia uusia asioita myös laulun opettajien työhön. Termistö muuttui: kurssitutkinto = tasosuoritus, peruskurssitutkinto 1/2 ja 2/2 = perustaso 1 ja 2, I-kurssitutkinto = musiikkiopistotaso. Laulun opetuksen sisältöihin kuuluu "aikamme musiikkia", "prima vista -laulua", "improvisointia ja sävellystä" sekä "yhteismusisointia".

Mitä ajatuksia nämä uudistukset ovat herättäneet ja miten ne näkyvät laulun opettajan työssä? Näitä asioita haluan kartoittaa kyselytutkimuksessani. Kysely pitää sisällään korkeintaan kymmenen kysymystä, joihin voit vastata omien kokemustesi pohjalta täysin rehellisesti. Yksikään laulun opettaja ei esiinny tutkimuksessani omalla nimellään, vaan tapauksena (OPE1, OPE2 jne), joten tunnistamisen pelkoa ei ole. Kysely tulee olemaan Word -muotoinen liitetiedosto. Mikäli sinulla on ongelmia avata tai käsitellä liitetiedostoa, pyydän ottamaan heti yhteyttä, jotta voin laittaa kysymykset suoraan sähköpostimuotoon. Vastausaikaa on kaksi viikkoa, eli viikon 39 lopulla toivoisin kaikkien kyselyjen vastauksineen tulleen takaisin minulle.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstäsi!
Aurinkoisin syysterveisin

Pirjo Mäntyvaara

Musiikin maisteri Sibelius-Akatemiasta
Tuleva laulupedagogi Oulun seudun ammattikorkeakoulusta

puh. - -
s-posti: - -

Hei,

Opinnäytetyöhöni liittyvä kyselytutkimus on nyt siinä vaiheessa, että voin lähettää kysymykset eteenpäin laulun opettajille ympäri Pohjois-Suomea. Kysely on tämän sähköpostin liitetiedostona tavallisen Word-tiedoston muodossa. Avaa tiedosto ja perehdy kysymyksiin huolella. Kysymyksiin vastaamiseen menee arviolta puolisen tuntia aikaa. Vastaukset voit kirjoittaa suoraan kunkin kysymyksen perään. Omasta puolestani toivon mahdollisimman selkeitä ja rehellisiä vastauksia. Jokainen vastaa kyselyyn oman kokemuksensa pohjalta ja kaikki tieto on sinällään arvokasta tutkimuksen kannalta. Kuten aiemmassa sähköpostissani mainitsin, en käytä tutkimuksessani opettajien nimiä, vaan käsittelen vastaukset tapauksina (esim. OPE1, OPE2...). Näin ollen tunnistamisen pelkoa ei ole.

Vastattuasi kysymyksiin tallenna tiedosto omalle koneellesi, avaa sähköpostiohjelma ja lähetä tiedosto liitteenä takaisin minulle osoitteeseen pirjo.mantyvaara@hotmail.com. Vastausaikaa on kaksi viikkoa, eli viikon 39 lopulla vastausten tulisi olla takaisin minulla. Jos kysymyksissä on jotakin epäselvää tai tulee ongelmia liitetiedoston käsittelyn kanssa, minut tavoittaa numerosta - -.

Olen todella kiitollinen siitä, että käytät aikaasi kyselyyni vastaamiseen! Ilman laulun opettajien arvokkaita kokemuksia tutkimukseni ei olisi onnistunut. Luulen, että tästä on meille kaikille nykyisille ja tuleville laulunopettajille hyötyä. Opinnäytetyöni valmistuu marraskuun loppuun mennessä ja lähetän sitten työn teille luettavaksi sähköpostin liitetiedostona.

Lämmin kiitos!

Toivon sinulle mukavia ja innostavia hetkiä laulun opetuksen parissa!

Aurinkoisin syysterveisin
Pirjo Mäntyvaara

KYSELYTUTKIMUS POHJOIS-SUOMEN MUSIIKKIOPISTOJEN LAULUN OPETTAJILLE

(Tutkimuksessa on seitsemän musiikkiopistoa, jotka kaikki kuuluvat Suomen musiikkioppilaitosten liittoon.)
Laulun tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet (2005) ovat olleet nyt noin kuusi vuotta käytössä musiikkiopistoissa. Tuo muutos toi uusia tuulia myös laulun opetuksen sisältöihin ja sitä kautta laulun opettajan työhön. Mitä ajatuksia uudistus on herättänyt ja miten laulun opettajan työ on muuttunut – vai onko mitenkään?

1. Kuinka pitkään olet opettanut laulua musiikkiopistossa?
2. Kuinka monta lauluoppilasta sinulla on tällä hetkellä ja mikä on oppilaittesi ikäjakama?
3. Onko opetuksen sisältö ja/tai arviointi muuttunut tasosuoritusuudistuksen myötä?
4. Onko siirtyminen uuteen järjestelmään tuonut jotakin uusia puolia opetukseesi? Mitä hyvää se on tuonut? Mitä ei-toivottua se on tuonut?
5. Uusiin laulun opetuksen sisältöihin on lisätty ”aikamme musiikkia”. Miten ymmärrät käsitteen ja miten se toteutuu käytännön opetustyössä? Täytyykö klassiseen lauluun vihkiytyneen opettajan nyt osata opettaa myös ns. kevyttä musiikkia?
6. Miten yhteismusisointi käytännössä toteutetaan omassa oppilaitoksessanne? Pidätkö laulun luokkatunteja tai muuta ryhmäopetusta, jossa sitä on mahdollista järjestää?
7. Miten prima vista -laulu toteutuu? Koetko sen tarpeellisenä taitona laulun opiskelijalle?
8. Uusissa laulun opetuksen sisällöissä mainitaan myös sävellys ja improvisointi. Onko niiden toteuttamiseen mielestäsi mahdollisuuksia? Jos on, niin minkälaisia ne ovat ja miten se näkyy opetustilanteissa?
9. Mikä on mielestäsi konkreettisin ero vanhan ja uuden järjestelmän välillä? Muuttuiko uudistuksessa todellisuudessa mikään muu kuin nimi?
10. Mitä terveisiä, ohjeita tai neuvoja haluaisit omien kokemustesi pohjalta antaa tuleville musiikkiopistojen laulun opettajille?